UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

Zdeňka Petráčková

Překládání a německo-česká frazeologie na příkladu populárně naučné literatury

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Iva Michňová

2013

Zde bych chtěla poděkovat vedoucí práce Mgr. Ivě Michňové za trpělivost a cenné rady při tvorbě této práce.

Tímto prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Praha, červen 2013 ……..

Zdeňka Petráčková

ABSTRAKT

Název: Překládání a německo-česká frazeologie na příkladu populárně naučné literatury

Cíle: Hlavním cílem této práce je prozkoumat, s jakou frekvencí se objevují frazémy v populárně naučné literatuře a jak si překladatelé poradili s jejich překladem.

Metody: Ze vzorků dvou knih, z oblasti populárně naučné literatury, jsme pomocí kontrastivní analýzy vyhledali všechny německé frazémy a jejich překlady do češtiny, které jsme následně rozčlenili podle stupně ekvivalence.

Výsledky: Z výsledků výzkumu vyplynulo, že se v německé populárně naučné literatuře nachází velké množství frazémů, zatímco v češtině je počet překladů za pomoci frazému o mnoho nižší. Tím se potvrzuje teze, že v češtině se vyskytuje méně frazémů než v němčině, a že pro mnoho německých frazémů neexistuje v češtině frazeologický ekvivalent. Oba překladatelé si s překladem frazémů poradili vcelku dobře, ačkoliv bylo v mnoha případech možné zvolit i vhodnější řešení překladu.

Klíčová slova: Překládání, překladatel, ekvivalence, stupně ekvivalence, německo-česká frazeologie a idiomatika.

OBSAH

1 ÚVOD 2

2 CÍLE A STRUKTURA PRÁCE 3

3 TEORETICKÁ ČÁST 4

3.1 TEORIE PŘEKLADU 4
3.2 PŘEKLAD 5
3.3 TRANSLATOLOGIE 5
3.4 NĚKOLIK POZNÁMEK O PŘEKLÁDÁNÍ Z CIZÍHO JAZYKA DO ČEŠTINY 6
3.5 FÁZE PŘEKLADATELOVY PRÁCE 7
3.5.1 Pochopení předlohy 7
3.5.2 Interpretace předlohy 8
3.5.3 Přestylizování předlohy 8
3.6 PROBLÉMY VYSKYTUJÍCÍ SE PŘI PŘEKLÁDÁNÍ 8
3.6.1 Problém nepřeložitelnosti 10
3.6.2 Interference 10
3.7 EKVIVALENCE 11
3.7.1.1 Lexikální ekvivalence 12
3.8 FRAZEOLOGIE A IDIOMATIKA 14
3.8.1 Charakteristické znaky frazémů 15
3.8.2 Idiomatičnost 15
3.8.3 Frazémy v textu 16
3.8.4 Klasifikace frazémů 16
3.8.4.1 Pevné fráze 17
3.8.4.2 Topické vzorce 18
3.8.5 Syntaktická klasifikace 18
3.8.6 Speciální skupiny 19
3.8.6.1 Modelově tvořené frazémy 19
3.8.6.2 Binomiály 20
3.8.6.3 Komparativní frazémy 20
3.8.6.4 Kinegramy 20
3.8.6.5 Okřídlená slova 21
3.8.6.6 Autorské frazémy 21
3.8.6.7 Onymické frazémy 21
3.8.6.8 Frazeologické termíny 21
3.8.6.9 Klišé 22
3.9 TYPY EKVIVALENCE U FRAZÉMŮ 22
3.9.1 Úplné ekvivalenty 22
3.9.2 Částečná ekvivalence 24
3.9.3 Čistě sémantická ekvivalence 25
3.9.4 Nulová ekvivalence 25
3.9.5 Zrádná slova 26

4 PRAKTICKÁ ČÁST 27

4.1 KONTRASTIVNÍ ANALÝZA NĚMECKÝCH A ČESKÝCH FRAZÉMŮ 27
4.2 ANALÝZA PODLE STUPNĚ EKVIVALENCE 28
4.2.1 „Körpersprache für freche Frauen“ - „Řeč těla pro ženy“ 28
4.2.2 „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ - „11 manažerských hříchů“ 43

5 ZÁVĚR 64

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 68

1 ÚVOD

Každý, kdo už se někdy pokusil o překládání zjistil, jak je tato činnost náročná, ale také velice zajímavá. Bylo tomu tak i v našem případě, a proto jsme se rozhodli psát práci na toto téma. Při překládání se mohou vyskytnout různé problémy, které není snadné vyřešit, neexistuje totiž žádný univerzální návod, podle kterého by se překladatel mohl řídit a nalézt tak vždy to nejlepší řešení. Problémů při překládání se vyskytuje mnoho a jedním z největších jsou právě frazémy. Objevují se jak v mluvené, tak psané řeči a najdeme je v podstatě ve všech oblastech. Frazémy existují v každém jazyce a často se od sebe velmi liší, ty které se vyskytují ve výchozím jazyce se nemusí vyskytovat v jazyce cílovém a pro překladatele se tak stávají tvrdým oříškem. Dalším problémem je, že překladatel někdy ani nemusí rozpoznat, že se ve výchozím jazyce o frazém jedná a i v případě, že ho pozná, není jednoduché pochopit jeho význam pouze z jeho komponent.

2 CÍLE A STRUKTURA PRÁCE

Cílem této práce je prozkoumat s jakou frekvencí se objevují frazeologizmy v populárně naučné literatuře a jak si překladatelé poradili s jejich překladem. Německé frazémy a jejich české překlady zkoumáme na dvou knihách: „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ od Klause Schustera, přeložené do češtiny pod názvem „11 manažerských hříchů“ Danielem Helekalem. Druhá kniha od Cornelie Topf má název „Körpersprache für freche Frauen“ v češtině „Řeč těla pro ženy“ a byla přeložena Lucií Hessovou.

Tuto práci jsme rozdělili na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je dělena do dvou kapitol. V první kapitole se zaměřujeme především na teorii překladu a obecné poznatky o překládání. Velká část je věnována také klasifikaci ekvivalence, neboť se jedná o jednu z nejdůležitějších oblastí teorie překladu a také zmiňujeme různé problémy, které se mohou při překládání objevit. Ve druhé kapitole se zaměřujeme na frazeologii a její charakteristiku. Nejprve popisujeme základní vlastnosti frazémů a následně jejich klasifikaci a terminologii podle Haralda Burgera. Poslední část druhé kapitoly, která je nejdůležitější pro následnou analýzu v praktické části, věnujeme typům ekvivalence frazémů podle Helgunde Henschelové.

Základ pro praktickou část tvoří výše zmíněné knihy. Ze vzorků obou knih vybereme všechny frazémy, které se v něm nacházejí. Německé frazémy a jejich překlady do češtiny ověřujeme ve frazeologických slovnících a poté je analyzujeme podle čtyř typů ekvivalence. K jednotlivým příkladům vždy přidáme komentář, ve kterém kromě určení typu ekvivalence, vysvětlujeme význam daného frazému a v některých případech také uvádíme jinou možnost překladu.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Teorie Překladu

O teorii překladu se mluví už od devatenáctého století, ale jak u nás, tak v jiných zemích vznikaly v této době práce, které byly spíše empirického zaměření. Ke změně došlo teprve v první polovině dvacátého století, kdy myšlení o překladu začalo výrazně nabývat teoretické povahy. Badatelé si také začali uvědomovat dvojí přístup ke zkoumání literárního překladu – literárně estetický a jazykovědný.[1]

Podle Otokara Fischera[2] je překlad pomezní činnost na rozhraní vědy a umění. Jiní teoretikové se přiklání buď k filologickému (odbornému) rázu, nebo naopak spíše k uměleckému charakteru této činnosti. Podle toho se pak teorie překladu pokládá za disciplínu lingvistickou, nebo literárněvědnou. Pod lingvistickou disciplínu se řadí zkoumání dvou jazykových systémů pomocí srovnávací metody. Hledání jazykových ekvivalentů je velice významnou částí překladatelovy práce, ale stejně tak je důležitá i oblast umění: „do oblasti umění patří právě ty momenty jeho činnosti, které se nedají redukovat na praktickou aplikaci srovnávací gramatiky a stylistiky – kritický odhad, jak budou hodnoty díla působit ve vztahu k životní problematice překladatelova prostředí, volba interpretačního stanoviska, přetransponování uměleckých skutečností v něm zobrazených i jeho stylistických rovin do nového kulturního prostředí a jazyka atd.; právě tímto poměrem dvou různých konkretizací téhož díla, podvojnou strukturou přeloženého díla, jeho funkcí v národní kultuře apod. se zabývá literární věda.“

Cílem překladatelovy práce není vytvořit nové dílo, které s původním nemá mnoho společného, ale zachovat jeho původní sdělení, cíl překladu je tedy reprodukční.[3]

Povaha překladatelských operací a struktura jejich výsledků je mnohem složitější, než aby je bylo možné komplexně analyzovat pouze pomocí lingvistické a literárněvědné metodologie. Z tohoto důvodu se hledají a upřesňují další přístupy, které by vysvětlily fenomén překladu ze všech zorných úhlů. Sleduje se přitom

[1] Kufnerová a kol., 1994: 7
[2] Levý, 1998: 84
[3] Levý, 1998: 84-85

především přístup komunikativní, sémiotický, psychologický, a kulturně antropologický.[4]

3.2 Překlad

Slovo překlad se používá k označení nejméně tří hlavních pojmů. Jedná se o proces převodu psaného textu z jednoho jazyka (výchozího) do druhého (cílového). Za druhé je to produkt v cílovém jazyce, který je výsledkem tohoto procesu, a v neposlední řadě abstraktní koncept, který zahrnuje jak produkt, tak proces překládání.

Překlad není možné jasně zařadit do jednoho oboru, nachází se na křižovatce mezi filosofií, jazykovědou, psychologií a sociologií. Je vnímán jako věda, umění i zručnost, neboť si vyžaduje perfektní zvládnutí struktury a výstavby dvou jazyků. Na překládání je také nezbytné mít talent, protože bez talentu by nebylo možné rekonstruovat původní text a prezentovat ho čtenáři v takové formě, aby nepoznal, že se jedná o překlad. Zručností je proto, že vyžaduje dlouhodobý trénink a získání nových návyků.[5]

Překlad můžeme sledovat a analyzovat jakožto kulturní fenomén, který má tři stránky: a) překlad (překládání) jako činnost, b) překlad jako výsledek (text) a c) překlad jako prostředek komunikace (mezijazykové, mezikulturní).[6]

3.3 Translatologie

Translatologie se jako akademická disciplína začala formovat až ve 20. století, a to i přesto, že psaný a mluvený překlad je součástí lidské komunikace už tisíciletí. Tato disciplína, je odvětvím humanitních věd zabývající se systematickým, mezioborovým studiem teorie, opisu a aplikace překladu, tlumočení, nebo oběma těmito disciplínami.

Translatologie, kterou je možné nazývat také věda o překladu, se zabývá jevy, které se vyskytují v procesu překládání a korelací textu v originále a textu v cílovém jazyce. Z hlediska jazykového je odvětvím aplikované lingvistiky. Překladatel v průběhu překládání neustále porovnává a kontrastuje různé aspekty dvou jazyků s cílem nalézt vhodné ekvivalenty.

---

[4] Kufnerová a kol., 1994: 8
[5] Hrehovčík, 2006: 10
[6] Vlasta Straková v Kufnerová a kol., 1994: 11

Translatologii je možné rozlišit na čistou a aplikovanou. Čistá translatologie se zabývá popisem jevů vyskytujících se při překládání a stanovuje všeobecné principy, které vysvětlují a predikují tyto jevy. Aplikovaná translatologie zahrnuje činnosti směřující ke specifickým praktickým aplikacím. Do této oblasti patří příprava překladatelů, překladatelské pomůcky, kritika překladu, či postavení překladu ve společnosti.[7]

3.4 Několik poznámek o překládání z cizího jazyka do češtiny

Překládat je možné nejen z jednoho jazyka do druhého, ale také v rámci jednoho jazyka. Často se totiž stává, že našemu sdělení není porozuměno tak, jak bychom si přáli. Sdělení může být chápáno dvojsmyslně, nebo úplně jinak, než bylo myšleno.[8] V této práci se však budeme zabývat výhradně překládáním z německého jazyka do českého.

Univerzalismus moderních literatur je založen na výměně kulturních statků a na rozvinutí komunikace mezi jednotlivými kulturami, narozdíl od univerzalismu středověkého, který byl založen na společném kulturním vlastnictví. Během 19. a 20. století se překladatel stává pouze anonymním zprostředkovatelem mezi autorem originálu a čtenáři, kteří jazyk originálu neznají. Původce překladu tak ztrácí svou individuální tvář a stává se neosobním interpretem cizího autora.[9]

Překlady jsou pro nás běžnou součástí života, setkáváme se s nimi takřka na každém kroku, v televizi, v divadle, v rádiu, při čtení knih, ale také ve školách, na jazykových kurzech, nebo prostě jen při nakupování. Rozhodně ale nejsou samozřejmostí a vynikající překlady už vůbec ne. Vynikajících překladů není stejně jako uměleckých děl mnoho. Zato dobrých překladů je hodně, ale bohužel je hodně i těch špatných a zvláště těch stále přibývá.[10] Dalo by se říct, že překládání je jako řízení auta, jsou lidé, kteří se to i přes veškerou píli nikdy pořádně nenaučí.[11]

Překládání je především sdělování. Překladatel musí nejprve dešifrovat sdělení obsažené v díle autora a poté jej musí zašifrovat do svého vlastního jazyka, nahrazuje tedy slova, ale je nutné, aby dané sdělení nebylo změněno. Toto sdělení, které

[7] Hrehovčík, 2006: 11-13
[8] Kufnerová a kol., 1994: 20
[9] Levý, 1998: 215
[10] Krijtová, 1996: 15
[11] Hönig, Kußmaul, 1991: 9

překladatelova práce obsahuje je potom dešifrováno čtenářem. Vzniká tak komunikační řetězec.[12]

Překládání je činnost, jejíž hlavní linii tvoří oscilace mezi dvěma póly. Je to oscilace trojího druhu: a) mezi dvěma texty (textem T1 - originálem a textem T2 – překladem); b) mezi funkcí receptora textu T1 a produktora textu T2; c) mezi informací explicitní (v textu originálu vyjádřenou) a implicitní (v textu překladu nevyjádřenou), kterou je třeba dodat, naznačit, upřesnit.

Nejde jen o převedení výchozího textu v text výsledný, ale i o přeorientování textu na jiného čtenáře. Je to činnost, která zprostředkovává nejen mezijazykovou, ale i mezikulturní komunikaci, ve smyslu jazykovém, názorovém, kulturním, teritoriálním a temporálním.[13]

Vědci se shodují pouze na tom, že překlad musí přesně odrážet informaci originálu, ale už ne na tom, do jaké míry má překlad odrážet syntax, nebo formu původního jazyka.[14]

Překladatel je neustále konfrontován s novými problémy, které se v textu vynoří, aniž by je mohl předvídat. Překládání je možné stejně jako šachy pokládat za strategickou hru. Pro oboje platí, že správná strategie je vždy závislá na dané situaci a bylo by proto zbytečné si jakoukoliv strategii stanovovat.[15]

3.5 Fáze překladatelovy práce

Ještě předtím, než začne překladatel překládat, je nutné, aby si uvědomil několik věcí. Podle historika a literárního teoretika Jiřího Levého[16] by měl každý překladatel znát tři fáze překladatelovy práce:

- pochopení předlohy
- interpretace předlohy
- přestylizování předlohy

3.5.1 Pochopení předlohy

Základním stavebním kamenem při překládání je pochopení textu. Při čtení původního textu je důležité, aby se do něj překladatel ponořil, pronikl až za text a

[12] Levý, 1998: 44-45
[13] Kufnerová a kol., 1994: 13
[14] Hrehovčík, 2006: 25
[15] Hönig, Kußmaul, 1991: 20
[16] Levý, 1998: 53-69

uvědomil si základní skutečnosti a myšlenky. To se však podaří jen překladateli tvůrčímu. Mechanický překladatel vnímá jen text a překládá pouze slova.

3.5.2 Interpretace předlohy

Překladatel musí potlačit své subjektivní dojmy a uvědomit si skutečnost, která se za textem skrývá. To je podmínkou zvládnutí uměleckého překladu. Mezi dvěma jazyky může dojít k nesouměřitelnosti, tedy k tomu, že k některým slovům nelze nalézt ekvivalenty. Pokud k tomu dojde, je nutné význam specifikovat a rozhodnout se pro jeden z užších významů. Důležitá tedy nejsou jen slova, ale správná interpretace významu. Jen tímto způsobem je možné dosáhnout realistického vystižení díla.

3.5.3 Přestylizování předlohy

Od původního umělce je vyžadována umělecky hodnotná stylizace skutečnosti, naopak od překladatele je žádáno umělecky hodnotné přestylizování předlohy a tedy jisté stylistické nadání. Jak již bylo řečeno, dva jazyky nejsou často souměřitelné a nelze je proto převádět mechanicky. Kdyby se tak stalo, sdělení by nebylo převedeno přesně a nepřekrývalo by se s originálem.

3.6 Problémy vyskytující se při překládání

V této části uvádíme několik zásadních problémů, které se mohou vyskytnout při překládání a značně tak zkomplikovat překladatelovu práci.

Při překládání se mohou objevit různé problémy, se kterými se dříve nebo později setká každý překladatel. Teodor Hrehovčík[17] rozděluje tyto problémy na lingvistické a kulturní. Lingvistické problémy se týkají gramatiky a lexikální a významové dvojsmyslnosti. Kulturní problémy naopak různých situačních norem.

Slova či věty pro nás mají smysl teprve v případě, kdy je možné definovat jejich význam. Těžko můžeme někomu, jak v češtině, tak v němčině, vysvětlit, co znamenají například slova okno, osel, nebo koruna, když nevíme, v jakém jsou kontextu. Proto je před začátkem překládání nutné pročíst si detailně celý text.

Již při prvním čtení textu se i zkušenému překladateli automaticky vybavují formulace a výrazy v mateřštině. Tyto asociace se objevují, ať už si to přeje, nebo ne. Svým způsobem jsou vítané, protože překladateli umožňují a usnadňují práci, ale

[17] Hrehovčík, 2006: 32

stejně tak ho mohou lehce svést ze správné cesty. Každý překladatel už někdy zažil, že si při čtení textu vyloží něco špatně, neuvědomí si to a místo toho, aby se nad tím zamyslel, začne uzpůsobovat následné souvislosti této chybné asociaci.[18]

Překladatel by si měl uvědomit, pro které čtenáře a pro jaký kulturní kontext překládá. Jednáli se např. o knížku pro děti, je nutné použít srozumitelnější formu jazyka. Nezbytné je také počítat s rozdíly ve společenském vědomí původního a dnešního čtenáře. Při doslovném překladu by mnohé hodnoty díla mohly nabýt zcela jiného významu, jestliže k nim přistoupí čtenář s odlišným fondem vědomostí a způsobem myšlení.[19]

Překlad by měl přesně odrážet smysl původního textu, nesmí nic přidávat ani ubírat. Uspořádání slov a myšlenek by mělo co nejpřesněji odpovídat originálu, a to obzvláště při překládání právnických dokumentů apod., rozdílné struktury jazyků mají však často za následek změny formy a slovosledu. Vzhledem k úrovni formálnosti se jazyky mohou v daném kontextu lišit, je tedy nutné rozlišovat výrazy na základě stupně formálnosti. Často se kritizuje, že překlad působí nepřirozeně. Bývá to zapříčiněno tím, že překladatel je až příliš ovlivněn původním textem. Kvůli čtenáři je někdy nutné opravit nedostatky originálu, styl a srozumitelnost by však měly být zachovány.

Nemalý problém představují idiomatické výrazy, patří k nim např. metafory, přísloví, slovní hříčky, slangové a hovorové výrazy. U tohoto problému si můžeme pomoci několika strategiemi: a) ponecháme v překladu původní slovo a označíme ho uvozovkami; b) původní výraz doplníme a vysvětlíme v závorce; c) použijeme nejbližší ekvivalent; d) použijeme jednoduchý prozaický překlad.[20]

Při překládání je velmi důležitý výběr slov, často se totiž stává, že překladatel použije slova obecnějšího významu, která nejsou tak umělecky působivá a překlad tím lexikálně ochuzuje. „Ivan Olbracht říká, že první pravidlo je, aby spisovatel nepsal *na stromě seděl pták,* ale *na olši seděl strnad.“*.

Překladatelova práce může svádět ke třem typům stylistického ochuzování slovníku:

1. užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení,
2. užití stylisticky neutrálního slova místo citově zabarveného,

[18] Hönig, Kußmaul, 1991: 27
[19] Levý, 1998: 52
[20] Hrehovčík, 2006: 31

3. a v neposlední řadě dochází k malému využití synonym k obměňování výrazů.[21]

3.6.1 Problém nepřeložitelnosti

Nepřeložitelnost je možné popsat jako vlastnost textu, kdy není možné najít v cílovém jazyce přesný ekvivalent, ať už se jedná o nepřeložitelnost lingvistickou, nebo kulturní. O lingvistickou nepřeložitelnost jde v případě, že v cílovém jazyce neexistuje přesná lexikální či syntaktická náhrada za komponentu výchozího jazyka. Text je přesto možné adekvátně přeložit za pomoci pravidel struktury cílového jazyka. Kulturní nepřeložitelnost vzniká v důsledku absence relevantního situačního prvku v kultuře cílového jazyka, který by se shodoval s textem originálu. Jedná se např. o názvy institucí, oděvů, nebo potravin. K úplné nepřeložitelnosti se nejvíce blíží oblast poezie a frazeologie.[22]

V teoriích o přeložitelnosti literárního díla se nachází dva zákony. Prvním je, že text je přeložitelný vždy. Jestliže mohlo být něco vyjádřeno v jedné přirozené řeči, musí to být adekvátně převoditelné i do druhé. Druhým zákonem je, že zřejmě neexistuje překlad bez chyb nižšího řádu. Chybami nižšího řádu jsou zde myšleny např. věty, sousloví, nebo idiomy, právě ty mohou být přeložitelné hůře, ale text jako takový je přeložitelný vždy.[23]

3.6.2 Interference

V teorii překladu chápeme interferenci jako ovlivňování cílového jazyka jazykem výchozího textu. Tomuto procesu je při práci vystaven každý překladatel. Nakonec i překladatelé jsou jen lidé a dopouští se chyb, záleží však na tom, do jaké míry si je uvědomují a jsou schopni jim čelit. Čím jsou si jazyky bližší a čím méně zkušený je překladatel, tím vyšší je pravděpodobnost, že se nechá originálem ovlivnit. Často se s tímto problémem setkáváme v reklamních a informačních textech, nebo ve sdělovacích prostředcích.

Podle Zlaty Kufnerové[24] lze mezi interferencemi rozlišit dva základní typy:

- Kvantitativní chyby v překladu – přejímání vazeb a výrazů, které v cílovém jazyce existují, ale mají v ní jinou stylistickou platnost.

[21] Levý, 1998: 138-139
[22] Hrehovčík, 2006: 32-34
[23] Krijtová, 1996: 16
[24] Kufnerová, 2009: 45-48

Nejde zde přímo o chyby v pravém slova smyslu, ale spíše o stylistickou neobratnost překladatele.

- Kvalitativní chyby v překladu – přejímání vazeb a výrazů, které v cílovém jazyce neexistují. Zde jde oproti kvantitativním chybám o chyby faktické, ke kterým dochází téměř ve všech rovinách jazyka. Těmto chybám také věnuje kritika nejvíce pozornosti.

3.7 Ekvivalence

Ekvivalence je základním pojmem teorie překladu a ústředním problémem překladatelské praxe. Lingvistická jednotka je chápána jako ekvivalentní, jestliže je v jednom jazyce nositelkou stejného významu nebo informace jako ve druhém jazyce. Hledání ekvivalentů může být velice problematické, překladatel nemusí vždy najít vzájemně identické ekvivalentní jednotky.

Druhy ekvivalence je možné rozlišit podle toho, na jaké úrovni se uskutečňuje proces překládání:

- Jazyková ekvivalence – vyskytuje se v případě, že jsou prvky na jazykové (fonetické, morfologické a syntaktické) rovině originálu a překladu homogenní. Tato homogenita souvisí s určováním ekvivalence na výrazové rovině textu.
- Paradigmatická ekvivalence – jde o ekvivalenci paradigmatické výrazové osy v rovině stylu, jako systému výrazových prvků. Není totožná s lexikální synonymickou ekvivalencí, je jí nadřazenou stylistickou kategorií.
- Stylistická (překladová) ekvivalence – jestliže jde o funkční ekvivalenci prvků v originále a překladu, která směřuje k expresivní identitě, ale neměnnosti významu.
- Textová (syntagmatická) ekvivalence – jde o ekvivalenci v syntaktické výstavbě textu, tedy ekvivalenci podoby a formy.[25]

Při překládání nejde v žádném případě o ekvivalenci slovníkovou, ale o ekvivalenci celého textu. Znamená to, že nejmenší jednotkou překladu je slovní spojení (např. sloveso + podstatné jméno), přičemž je nezbytné přihlížet k celé větě, celému odstavci a v neposlední řadě i k celkovému zaměření a ladění díla. Otázka

[25] Hrehovčík, 2006: 24-25

ekvivalence je komplikovaná především v tom, že překlad je různě přijímán a stejně tak je otázkou, kdo je vůbec kompetentní říci, že je překlad skutečně ekvivalentní.[26]

Mezi povrchovými strukturami dvou různých jazyků neexistují jednoznačné vztahy, proto je nutné analyzovat strukturu výchozího jazyka metodou zpětných transformací, poté nalézt v cílovém jazyce odpovídající ekvivalent a přímou transformací jej převést do povrchové struktury cílového jazyka. Při tzv. restrukturaci textu musí překladatel počítat se stylistickým omezením, protože v každém jazyce existuje několik variant se stylistickými rozdíly. Problémy s vytvořením ekvivalentu mohou nastat v následujících případech:

a) ve výchozím jazyce nejsou vyjádřeny informace, které jsou v cílovém jazyce nutné,
b) sémantické prvky v textu výchozího jazyka nejsou rozlišeny, ale musí být rozlišeny v textu cílového jazyka,
c) informace, které jsou v cílovém jazyce nutné, jsou ve výchozím jazyce víceznačné,
d) informace výchozího jazyka jsou implicitní, ale v cílovém jazyce musí být explicitní,
e) explicitní informace výchozího jazyka musí být přeformulovány do cílového jazyka.[27]

V této době se pracuje hlavně s pojmem funkční ekvivalence, která je považovaná za základní princip překladu, a která nám říká, že nezáleží na tom, zda použijeme stejné či jiné jazykové prostředky, ale na tom, aby plnily stejnou funkci, a to jak po stránce významové věcné (denotační), tak po stránce pragmatické a asociační (konotační).[28]

3.7.1.1 Lexikální ekvivalence

Při porovnávání kontextově zapojených lexikálních jednotek u různých jazyků nacházíme jak v oblasti denotační, tak konotační, mnoho rozdílů. Denotačních významových složek se týká rozdíl sémantický, který vychází z různého pojmenovacího přístupu ve výchozím a cílovém jazyce, nestejné úrovně abstrakce, ze zaujímání neshodných hledisek ke skutečnosti a zdůrazňování odlišných rysů znaku. Rozdíly jsou však ještě větší v oblasti konotačních sekundárních složek významu,

[26] Kufnerová a kol., 1994: 13
[27] Knittlová, 2003: s. 15
[28] Knittlová, 2003: s. 6

které se váží na denotační složky a společně tak tvoří seskupení základních významových prvků. Lexikální ekvivalence se dělí na tři typy:[29]

a) protějšky či ekvivalenty úplné či absolutní,
b) protějšky částečné,
c) protějšky nulové.

3.7.1.1.1 Úplné protějšky

Mezi úplné protějšky v určité komunikativní situaci patří především jednotky centra slovní zásoby, a to zejména substantiva s téměř jednoznačným denotačním významem, tj. lidé v okolí, části těla, předměty nejbližšího a vzdálenějšího okolí, zvířata, časové údaje a abstrakta v přímém vztahu k člověku, které označují buď stejnou, nebo odpovídající část mimojazykové skutečnosti (např. *das Auge : oko, das Fenster : okno, der Baum : strom, das Dach : střecha).*

U adjektiv převládá především označení objektivních vlastností (např. *schwarz : černý, lang : dlouhý, voll : plný, leer : prázdný),* ale při subjektivním hodnocení dochází k různým posunům.

U adverbií s místním významem vyplývá jednoznačný protějšek také z jazykového okolí (např. *er war zu Hause : byl doma, nach Hause fahren : jet domů).*

3.7.1.1.2 Částečné protějšky

Při porovnání dvou odlišných jazyků, jako jsou např. čeština a němčina, se částečné protějšky vyskytují nejčastěji. Mezi těmito jazyky jsou rozdíly nejen typologické, ale i kulturně historické, společenské a geografické. Částečnost protějšků se může týkat rozdílů:

a) formálních,
b) významových denotačních,
c) významových konotačních a
d) pragmatických.

Uvedené rozdíly se jen zřídkakdy vyskytují samostatně, většinou jde o jejich kombinaci, jak už to v lingvistice bývá zvykem.[30]

[29] Knittlová, 2003: 33
[30] Knittlová, 2003: 33-35

3.7.1.1.3 Nulové ekvivalenty

Nulovou ekvivalenci řešíme v případě, že v cílovém jazyce neexistuje k určité lexikální jednotce výchozího jazyka ekvivalent. Pokud se tak stane, je neexistující protějšek nahrazován převzetím cizího slova (především u zeměpisných názvů) nebo jeho počeštěním, analogickým slovotvorným postupem, zobecněním perifrasticky nebo tzv. funkční analogií, v podstatě se tak opět vytváří částečný ekvivalent.[31]

Jednotlivé typy ekvivalence zaměřené přímo na frazémy popisujeme v následující kapitole.

3.8 Frazeologie a idiomatika

Pro frazémy a idiomy není snadné vytvořit jasnou definici a vymezit je jedinou vlastností, ale lze je popsat jako: „takové nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (aspoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i syntakticky).“

Mezi frazémem a idiomem je jak jasný rozdíl, tak určité překrývání. Jestliže analyzujeme kombinatorický útvar z hlediska formálních rysů, mluvíme o frazému, pokud z hlediska sémantických rysů, mluvíme naopak o idiomu. Sémantická stránka je však pro analýzu méně důležitá, než stránka formální. Z praktických důvodů se proto mluví o všech jednotkách jako o frazémech.[32]

Problém při překládání frazémů je hlavně v tom, že není možné odvodit význam výrazu pouze z jeho částí (např. *„já ti to ještě osladím“*). Tato ustálená slovní spojení tedy nelze překládat doslovně, ale nějakým způsobem přeložena být musí. Tento problém řeší každý po svém, ale obecně platí, že jsou překládána českým ekvivalentem. „Otokar Fischer psal, že je to podobné, jako bychom skladbu pro varhany hráli na housle, ale musíme ji zahrát tak, jakoby ji její původce byl složil, kdyby byl na housle pomýšlel.“[33]

Mezi frazémy patří rčení, úsloví, pořekadla, náslovné rýmy, pranostiky, přísloví, přirovnání, aliterace a pod., např.:

- *„jmdm. einen Korb geben“ – „dát někomu košem“*
- *„jmdn. an der Nase herumführen“ – „vodit někoho za nos“*

[31] Knittlová, 2003: 84-85
[32] Čermák, 2007: 32-34
[33] Krijtová, 1996: 29

– *„Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.“ - „Jablko nepadá daleko od stromu.“*

– *„Hals- und Beinbruch!“ – „Zlom vaz!“*

3.8.1 Charakteristické znaky frazémů

Frazémy mají jisté charakteristické znaky, kterými se vyznačují. V první řadě jsou složeny nejméně ze dvou slov, která společně utváří pevná spojení. Právě tato pevná spojení jsou druhým znakem frazémů. Jedná se o kombinace slov, které jsou rodilému mluvčímu právě v této formě známé, a kdyby byly nějak změněny, považoval by to ve většině případů za chybu. Dalším znakem frazémů je jejich reprodukovatelnost tzn., že nejsou utvářeny podle pevných pravidel jako např. věty. Používány jsou jen takové frazémy, které jsme už někde slyšeli, nebo četli. Posledním znakem většiny frazémů je jejich idiomatičnost. Především tento znak přináší cizincům největší potíže při překládání a rozumění frazémům.[34]

3.8.2 Idiomatičnost

Idiomatičnost je charakterizována diskrepancí mezi slovním a frazeologickým významem komponent, nebo celého slovního spojení. Význam frazému tedy není možné odvodit pouze z významu jednotlivých slov.

Frazémy lze rozdělit na plně idiomatické, částečně idiomatické a neidiomatické.

1. Plně idiomatická jsou taková slovní spojení, kde všechny komponenty ztratily svůj původní význam, který za normálních okolností mají (např. *„aus der Haut fahren“ – „vyletět z kůže“)*.
2. Částečně idiomatické jsou frazémy, jejichž komponenty nesou i původní význam slova (např. *„einen Streit vom Zaune brechen“ – „záměrně vyvolat hádku“*).
3. A nakonec neidiomatická jsou ta slovní spojení, která mohou, ale také nemusí mít frazeologický smysl (např. *„auf der Straße liegen“ – „být na ulici“)*.[35]

Určit míru idiomatičnosti prostřednictvím srovnání vnitřního a vnějšího významu komponent nějakého obratu není vždy zcela jednoduché. Záleží kupříkladu

[34] Bergerová, Teil 1: 1.1
[35] Bergerová, Teil 1: 1.2.1

na tom, jaké sémy připisujeme slovům, která běžně používáme, např. u slovních spojení obsahujících slovo *„eisern“ – „eiserne Ration“* (železná zásoba), *„eiserne Reserve“* (železná zásoba), *„eiserner Bestand“* (železná zásoba) – se i přesto, že se jedná o přenesení významu, nejedná o idiomatické konstrukce, protože tato slovní spojení nesplňují podmínku jedinečnosti. Přídavné jméno *„eisern“* má stejný význam v mnoha slovních spojeních a netvoří tak jedinečný vztah mezi významem komponent a významem slovního spojení jako celku.[36]

3.8.3 Frazémy v textu

Frazémy jsou na základě své expresivity, líbivosti a emocionality velice oblíbeným prostředkem. Pro cizince ale bývají často problémem, jestliže přesně neví, za jakých komunikativních okolností je určitý frazém považován za příhodný. O vhodném použití frazému rozhoduje např. způsob komunikace (písemná / ústní), prostředí v jakém se objevuje (věda / běžná řeč / tisk / nebo publicistika...), vztah mezi komunikačními partnery (oficiální / osobní), téma komunikace (sport / práce / rodina...). Mnohé frazémy nejsou stylisticky neutrální a objevují se tak jen v určitých typech textů.[37]

3.8.4 Klasifikace frazémů

Existuje mnoho různých klasifikací frazémů (např. od Haralda Burgera, Wolfgang Fleischera, nebo Erharda Agricoly), není je ale možné popsat všechny, protože to není tématem této práce a její kapacita by na to ani nebyla dostačující. Proto jsme zvolili klasifikaci frazémů podle Haralda Burgera (2007), který se pokouší obsáhnout oblast frazeologie jako jednotného celku. Primárně dělí frazémy na referenční, strukturální a komunikativní:

- Referenční frazémy se vztahují na objekty, vývoj, nebo na okolnosti určité skutečnosti (např. *„Schwarzes Brett“ – „černá tabule pro vyhlášky / oznámení.“, „Morgenstund hat Gold im Mund.“ – „Ranní ptáče dál doskáče.“*).
- Strukturální frazémy mají v řeči pouze jedinou funkci a tou je vytváření (gramatických) relací (např. *„in Bezug auf“ – „v závislosti na“, „sowohl ..... als auch“ – „jak ..... tak“*).

[36] Fleischer, 1982: 38-39
[37] Bergerová, Teil 2

- Komunikativní frazémy mají speciální funkci u vytváření, definování, provedení a zakončení jednání při komunikaci (např. *„guten Morgen“ – „dobré ráno“, „ich meine“ – „já myslím“*).[38]

Referenční frazémy je dále možné dělit podle sémantického kritéria na nominativní a propozicionální. Nominativní frazémy charakterizují objekty a vývoj (*„Schwarzes Brett“ – „černá tabule pro vyhlášky / oznámení.“*) a propoziční naopak okolnosti určité skutečnosti (*„Morgenstund hat Gold im Mund.“* - *„Ranní ptáče dál doskáče.“*).

Nominativní frazémy Burger dále dělí podle stupně idiomatičnosti na idiomatické, částečně idiomatické a na kolokace. Termín kolokace zahrnuje jak slabě idiomatické, tak i neidiomatické frazémy. Tyto stupně není vždy snadné striktně ohraničit, protože se často prolínají.[39]

- idiomatické frazémy: např. *„aus der Haut fahren“ – „vyletět z kůže“*
- částečně idiomatické frazémy: např. *„eine Fahrt ins Blaue“ – „cesta do neznáma“*
- kolokace: např. *„sich die Zähne putzen“ – „čistit si zuby“*

Propoziční frazémy je také možné dělit podle stupně ekvivalence, a to do dvou velkých skupin, pevných frází a topických vzorců.

3.8.4.1 Pevné fráze

Pevné fráze jsou formulace, které jsou v zásadě vázané na kontext, buď prostřednictvím již upevněných komponent, nebo k tomuto účelu formulovaných elementů. Je možné rozlišit několik typů těchto frazémů, pro které ještě nebylo stanoveno pojmosloví:

1) V zásadě se jedná o věty, které jsou formulovány prostřednictvím didaktických prvků (např. *„das“ – „to“*), a vztahují se na určitou situaci, nebo předchozí vyjádření (např. *„das schlägt dem Fass den Boden aus“ – „už toho bylo dost“, „das ist ja die Höhe!“ – „to je neskutečné / neslýchané“*).
2) Druhou skupinu představují typy vět, ve kterých dochází k přímému, často také ironickému projevu jedné osoby v dialogu s jednou či více

[38] Burger, 2007: 36
[39] Burger, 2007: 37-38

osobami (např. *„ihr habt zu Hause wohl Säcke an den Türen“ – „výzva k zavření dveří“*).

3) Třetí skupinu tvoří věty, které jsou do kontextu nenápadně vkládány prostřednictvím částic, příslovcí atd., i když neobsahují žádné vnější elementy (např. *„das Maß ist voll“ – „to už by stačilo“*, *„das Eis ist gebrochen“ – „ledy byly prolomeny“*).
4) U čtvrtého a posledního typu vět je vždy obsažen podmět, sloveso, ale také „prázdný znak“ (přívlastek, nebo předmět ve třetím pádu). Napojení frazému na kontext zde vzniká díky zaplnění „prázdného znaku“ (např. *jmdm. fällt ein Stein vom Herzen“ – „někomu spadl kámen ze srdce“*).[40]

3.8.4.2 Topické vzorce

Topické vzorce jsou formulace, které nemusí být na kontext vázané žádným lexikálním elementem. Tvoří generalizovaná vyjádření, která jsou srozumitelná i bez napojení na okolí, či určitou situaci. Tyto vzorce je možné rozdělit na dva typy:

1) Přísloví – např. „*Morgenstund hat Gold im Mund.“ – „Ranní ptáče dál doskáče.“*
2) Citáty – např. „*Man lebt nur einmal.“ – „Žijeme jen jednou.“*

Citáty a přísloví se od sebe odlišují na základě sémantického kritéria. Citáty popisují samozřejmé skutečnosti, vztahující se k všeobecným danostem, kterými hodnotíme a ospravedlňujeme své jednání.[41]

Přísloví především prezentují návody k tomu, jak jednat a mají minimálně dvě dimenze. Za prvé mají tzv. sociální funkci, narozdíl od citátů vyjadřují přesvědčení, hodnoty a normy v určité kultuře a v určitém čase. Za druhé tvoří syntaktické uzavřené jednotky a vystupují jako nezávislé „mikrotexty“.[42]

3.8.5 Syntaktická klasifikace

Burger nepovažuje syntaktickou klasifikaci frazémů za až tak zajímavou, a proto popisuje pouze základní dělení do pěti skupin:

[40] Burger, 2007: 39-40
[41] Burger, 2007: 41-42
[42] Burger, 2007: 109

1) Předložkové / spojkové frazémy – patří k nim ustálená slovní spojení s předložkovou konstrukcí (např. *„im Laufe“ – „v průběhu“)* a s konstrukcí spojkovou (např. *„sowohl ..... als auch“ – „jak ..... tak“*).
2) Frazémy s přídavným jménem – jedná se o pevné obraty, které mohou být buď přísudkové, nebo přívlastkové (např. *„gut gepolstert (sein)“ – „být na tom dobře“*).
3) Příslovečné frazémy – aby se jednalo o tento typ frazémů, musí větný člen plnit příslovečnou funkci (např. *„auf jeden Fall“ – „v každém případě“, „im Handumdrehen“ – „v mžiku“*).
4) Jmenné frazémy – jsou taková ustálená slovní spojení, kde větný člen plní podmětnou, předmětnou (eventuálně přívlastkovou) funkci (např. *„Hinz und Kurz“ – „kdekdo“, „die Schwarze Kunst“ – „černá magie“*).
5) Slovesné frazémy – skládají se vždy ze slovesa a větného členu, z těchto skupin jsou nejobsáhlejší (např. *„ins Graß* (podstatné jméno) *beißen* (sloveso)*“ – „zemřít“*).[43]

3.8.6 Speciální skupiny

Mezi speciální skupiny se řadí modelově tvořené frazémy, binomiály, komparativní frazémy, kinegramy, okřídlená slova, autorské frazémy, onymické frazémy, frazeologické termíny a klišé. První typ se v základní klasifikaci nevyskytuje, ostatní typy se v různých třídách předešlé klasifikace objevují s větší či menší četností.

3.8.6.1 Modelově tvořené frazémy

Tyto frazémy jsou tvořeny podle strukturního schématu, ke kterému se řadí konstantní sémantická interpretace a jehož autosémantické komponenty jsou lexikálně (více či méně) volně nahraditelné:

Vzor: *X um X – X za X*

Příklad: *„Tag um Tag“ – „den za dnem“*

Patří sem také modely, ke kterým se dle lexikálního obsazení řadí rozdílné sémantické interpretace:

Vzor: *von X zu X – ze / z X na X, X od / ode X*

[43] Burger, 2007: 42-44

Příklad: *„von Tag zu Tag“ – „den ode dne“*

3.8.6.2 Binomiály

Tato párová forma frazémů se skládá ze dvou slov stejného slovního druhu, nebo ze dvou totožných slov. Slova jsou spojena buď spojkou *„und“* (a), jinou spojkou, nebo předložkou. Pokud je frazém tvořen dvěma různými slovy, je jejich pořadí pevně dané, nebo se alespoň jisté pořadí upřednostňuje:

Např.: *„klipp und klar“ – „stručně a jasně“*
„Schulter an Schulter“ – „bok po boku“

Binomiály jsou často částí větší frazeologické skupiny, především verbálních frazémů:

Např.: *„mit jmdm. durch dick und dünn gehen“ – „být s někým v dobrém i ve zlém“* [44]

3.8.6.3 Komparativní frazémy

Komparativní frazémy (nebo také „frazeologická přirovnání“) obsahují pevná přirovnání, často sloužící k posílení slovesa, nebo přídavného jména, která jsou používána i ve svém volném významu. Pevná přirovnání se skládají ze tří hlavních prvků: předmět přirovnání – tertium comparationis – míra přirovnání.

Např.: *„jmd. ist dumm wie Bohnenstroh“ – „někdo je hloupý jako pařez“*

předmět přirovnání	tertium comparationis	míra přirovnání
jemand	*dumm*	*Bohnenstroh*
někdo	*hloupý*	*pařez*

K těmto hlavním prvkům se přidružují ještě přirovnávací částice *„wie“* (jako) a sloveso *„sein“* (být).

3.8.6.4 Kinegramy

Prostřednictvím kinegramů je jazykově zachyceno a kódováno neverbální jednání:

Např.: *„die Achseln zucken“ – „pokrčit rameny“*
„die Nase rümpfen (über etw.)“ – „ohrnovat nos“

[44] Burger, 2007: 45-46

3.8.6.5 Okřídlená slova

Tento termín se stal známým díky Georgu Buchmannovi a jeho sbírce „*Geflügelte Worte, Der Zitatenschatz des Deutschen Volkes"* (první vydání 1864). V té době se ovšem jednalo pouze o literárně doložitelné výrazy a toto vymezení už dnes není aktuální. Mezi okřídlená slova se počítají i výrazy, které mají původ ve filmech, v reklamách a jiných neliterárních oblastech. Např.:

Reklamní slogan:	*„Nicht immer, aber immer öfter" – „Né pořád, ale pořád častěji"*
Filmový titul:	*„Scheidung auf italienisch" – „Rozvod po italsku"*
Literární výraz:	*„Sein oder nicht sein, das ist hier die Frage." – „Být či nebýt, toť otázka"*

3.8.6.6 Autorské frazémy

V rámci textu se lexikální výraz může stát určitým pevným slovním spojením, které má ale význam pouze v rámci daného textu. Jako příklad uvádí Burger slovní spojení z knihy *„Buddenbrookovi"* (kap. 8., část 3.) od Thomase Manna: *„auf den Steinen sitzen"* – což znamená „*být sám a nudit se*".[45]

3.8.6.7 Onymické frazémy

Onymické frazémy se vyznačují přítomností vlastních jmen. Z odborné literatury zabývající se frazeologií jsou z frazeologie většinou vyloučeny. Pokud bychom je chtěli řadit mezi frazémy, musely by stát na vrcholu klasifikace jako samostatná sémiotická skupina, hned vedle referenčních, strukturálních a komunikativních frazémů. Pro zařazení k frazémům mluví to, že se v mnoha směrech chovají stejně jako jiné frazémy.

Např.: *„Das Rote Kreuz" – „Červený kříž"*
„Der Ferne Osten" – „dálný východ"

3.8.6.8 Frazeologické termíny

Tato skupina výrazů je zvláštní v tom, že fungují stejně, jako každý jiný jednoslovný termín tzn., že je jejich význam striktně stanoven, ale primárně to platí pouze uvnitř odborného subsystému jazyka.

Např.: *„rechtliches Gehör" – „právní slyšení"*

[45] Burger, 2007: 46-49

„in Konkurs gehen“ – „jít do konkurzu“

„gleichschenkliges Dreieck“ – „rovnoramenný trojúhelník“

„jmdn. Matt setzen“ – „dát někomu šachmat“

Pro zařazení k frazémům mluví fakt, že mnohé odborné oblasti jsou – nebo se stávají – pro dnešní dobu relevantní. Minimálně by k frazémům měla být řazena ta slovní spojení, která v každodenním životě běžně používáme.

3.8.6.9 Klišé

Jedná se o slovní spojení, jejichž kombinace se ustálila a jsou v této formě k dispozici. Burger navrhuje, aby byl termín klišé používán pouze pro frazémy, které fungují jako hesla, či slogany. Klišé by měla být zařazena mezi frazémy, protože s nimi mají shodný aspekt, stejně jako slova jsou i některé frazémy „módní záležitostí“ a z módy také zase vyjdou.

Např.: *„Schritt in die falsche / richtige Richtung“ – „krok špatným / správným směrem“*[46]

3.9 Typy ekvivalence u frazémů

Podle Helgunde Henschelové[47] je u frazémů možné rozlišit čtyři typy ekvivalence, úplné ekvivalenty, částečné ekvivalenty, nulové ekvivalenty a čistě sémantické ekvivalenty.

3.9.1 Úplné ekvivalenty

Za úplné ekvivalenty můžeme označit ty frazémy, které vykazují identické vlastnosti jak v oblasti morfosyntaktické, tak v oblasti lexikálně-sémantické, přičemž rozdíly v postavení slov nehrají žádnou roli. U tohoto typu ekvivalence se komponenty výchozího jazyka plně shodují s komponentami cílového jazyka (např. *„etwas über Knie brechen“ – „lámat něco přes koleno“*).

Zajímavé je, že na základě společenských a historických vztahů existují v německé a české frazeologii společné znaky, které nemají paralelu v ostatních slovanských jazycích (např. *„mal den Teufel nicht an die Wand!“ – „nemaluj čerta na zeď“).*

[46] Burger, 2007: 49-52
[47] Bergerová, Teil 3: 1.

V obou jazycích dokonce existují stejné strukturní varianty (např. *„die Schnauze ⟨den Schnabel, das Maul, die Fresse⟩ halten“ – „držet hubu ⟨zobák, tlamu, pusu⟩“).*

Mezi úplné ekvivalenty se řadí i frazémy s následujícími zvláštnostmi:

a) morfologické či morfosyntaktické odchylky:

– odchylky v pádu: např. „*jmdm. den Rücken kehren / wenden“ – „obrátit se k někomu zády“*

– odchylky v singuláru a plurálu: např. „*du nimmst mir das Wort aus dem Mund“ - „bereš mi slova z úst“*

– odchylky ve zdrobnělinách: např. „*jmdm. schwillt der Kamm“ – „někomu narůstá hřebínek“*

– rozdíl v předložce: např. „*jmdm. an der Nase herumführen“ –„ vodit někoho za nos“*

b) reprodukce komponenty prostřednictvím synonyma:

– např. „*jmdm. reinen Wein einschenken“ – „nalít někomu čistého vína*“

c) různý pořádek slov:

– např. „*wie Hund und Katze“ – „jako kočka a pes“*

d) rozdílná explicita:

– stejný frazém může mít v obou jazycích rozdílný počet komponent: např. „*das ist kein Honigschlecken“ – „to není žádný med“, nebo naopak „etw. in den Schornstein schreiben“ – „zapsat něco černou křídou do komína“*

e) rozdílná variabilita

– morfologická variabilita: např. „*jmdm. ein Dorn im Auge sein“ – „být někomu trnem v očích / oku“*

– lexikální variabilita: např. *„in den sauren Apfel beißen“ – kousnout do kyselého / trpkého / hořkého jablka“*

f) substituce složeninou:

– český frazém je v němčině vyjádřen složeninou: např. „*jmdm. einen Bärendienst erweisen*“ – „*prokázat někomu medvědí službu*“

3.9.2 Částečná ekvivalence

U částečně ekvivalentních německých a českých frazémů je sice jasně rozpoznatelná shoda, ale jak v oblasti morfosyntaktické, tak v oblasti lexikálně-sémantické se objevují značné odchylky. Při učení i používání frazémů v cizím jazyce způsobuje právě tento typ největší problémy. Podle Helgunde Henschelové[48] je nejčastějším rozdílem záměna komponent. Mezi funkční odchylky potom patří změny ve valenční struktuře:

a) záměna komponent:

– většinou substantivem se stejnou strukturou sémantikou a funkcí, objevující se nejčastěji u částí těla: např. „*die Beine in die Hand nehmen*“ – „*vzít nohy na ramena (auf Schultern)*“

– u zvířat: např. „*die Katze im Sack kaufen*“ – „*kupovat zajíce (den Hasen) v pytli*“

– u jiných, méně zastoupených sémantických skupin: např. „G*eld wie Heu haben*“ – „*mít peněz jako hnoje (Mist)*“, nebo „*jmdm. einen Knüppel zwischen die Beine werfen*“ - „*házet někomu klacky (Klötze) pod (unter) nohy*“

b) funkční odchylky:

– odchylky ve valenci, či slovesném vidu verbálních frazémů: např. „*ein Langfinger sein*“ (ne: *lange finger machen*) – „*mít dlouhé prsty*“

– derivace typu: např. „*jmdn. aufs Korn nehmen*“ – „*vzít si někoho na mušku*“ proti „*mít někoho na mušce*“ – „*in einer schlimmen Lage sein*“

– přirovnání typu: např. „*eiskalt (sein)*“ – „*být ledově chladný*“ nebo „*kristallklar (sein)*“ – „*křišťálově čistý*“

c) rozdílný charakter obrazu či představy:

[48] Bergerová, Teil 3: 1.

– tyto frazémy mají sice stejný význam, ale pouze podobný charakter obrazu či představy: např. *„mít jazyk na vestě“* - „*jmdm. hängt die Zunge zum Halse heraus“* (ne: „*die Zunge auf der Weste haben*)

d) odchylky v sémantice:

– např. *„steinhart sein“* - *„být tvrdý jako kámen“* (neživotné, konkrétní); v češtině také: *„být neústupný“* (životné)

3.9.3 Čistě sémantická ekvivalence

Jedná se o frazémy, které se neshodují ve stavbě prvků, ani v charakteru obrazu či představy. V zásadě se jedná o verbální frazémy, které jsou variabilní jen ve velmi malé míře. I přesto, že strukturální a funkční paralelita má zde spíše náhodný charakter, je jejich sémantický význam v podstatě stejný (např. „*jmdm. den Bären aufbinden“ – „věšet někomu bulíky na nos“*, nebo *„jmdm. das Wasser abgraben“ – „vypálit někomu rybník“)*.[49]

3.9.4 Nulová ekvivalence

Existuje také mnoho frazémů, pro které v cílovém jazyce nelze nalézt adekvátní ekvivalent a je nutné použít opisu. V praxi jsou nulové ekvivalence často problémem, protože není jednoduché nalézt takové řešení, aby došlo k co nejmenší ztrátě informací. Konkrétní, nulově ekvivalentní slovní spojení jsou překládána různými způsoby a s odlišnou adekvátností:

a) překlad prostřednictvím expresivních jednoslovných lexémů, které vystihují frazém v cílovém jazyce nejlépe:
   – např.: *„prásknout do bot“ – „abhauen“* nebo *„někomu něco předžvýkat“ – „jmdm. etw. vorkauen“*

b) prostřednictvím neexpresivních jednoslovných lexémů a volných slovních spojení, v tomto případě ale ztrácí překlad na originalitě a zůstává obsažena pouze informace:
   – např.: *„koupit něco za pět prstů“ – „stehlen“* nebo *„být sto let za opicemi“ – „äußerst rückständig sein“*

[49] Helgunde Henschelová v Bergerová, Teil 3: 1.

c) pomocí perifrází - na tento způsob je nahlíženo pouze jako na nouzové řešení, neboť zde není obsažena už ani složka, která je ještě přítomna u překladu prostřednictvím neexpresivních jednoslovných lexémů:
   - např.: *„sláma někomu kouká z bot“ – „man sieht jmdm. an, dass er vom Lande ist“* nebo *„pozdě bycha honit“ – „nicht mehr zu ändern!“*,

Asi nejsložitější je překlad frazémů, které obsahují nacionální zvláštnosti:

- vlastní jména: *„facka jako Brno“ – „eine kräftige Ohrfeige“*
- reálie: *„opít někoho rohlíkem“ – „jmdn. billig betrügen“*
- obyčeje, zvyky: *„už je na prkně“ – „er ist schon tot“*

3.9.5 Zrádná slova

Tzv. falešní přátelé jsou pro překladatele trdým oříškem. Některé frazémy se zdají být v obou jazycích identické, ačkoliv je jejich význam jak v oblasti morfosyntaktické, tak v oblasti lexikálně-sémantické úplně jiný (např. *„auf einen grünen Zweig kommen“* bychom nejspíše přeložili jako *„být na větvi“,* i když správný význam -*„mít úspěch“* - je v tomto případě úplně jiný).[50]

[50] Helgunde Henschelová v Bergerová, Teil 3: 1.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Kontrastivní analýza německých a českých frazémů

V této kapitole se budeme věnovat kontrastivní analýze německých frazémů a jejich překladu do češtiny. Pro tento účel jsme si zvolili dvě knihy z oblasti populárně naučné literatury, jelikož nás zajímalo, s jakou četností se v tomto druhu literatury frazémy objevují a jak si překladatelé poradili s jejich překladem. Prvním titulem, který jsme zvolili je kniha s názvem „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ od Klause Schustera, přeložená do češtiny pod názvem „11 manažerských hříchů“ Danielem Helekalem. Druhá kniha od Cornelie Topf má název „Körpersprache für freche Frauen“ v češtině „Řeč těla pro ženy“ a byla přeložena Lucií Hessovou. Výchozí jazyk představuje vždy německý originál obou knihy a cílový jazyk jejich překlad do češtiny.

Z každé knihy jsme vybrali vzorek čítající 35 stran a vyhledali všechny frazémy, které se v něm nacházely. Frazémy jsme vypsali v celých větách, aby bylo možné lépe porozumět jejich smyslu. Nejprve je vždy vypsána věta ve výchozím jazyce (a), poté v jazyce cílovém (b) a následuje přidání komentáře, ve kterém jsme frazémy vysvětlili a přiřadili jednotlivým druhům ekvivalence, členěné do čtyř skupin: úplná ekvivalence, částečná ekvivalence, čistě sémantická ekvivalence a nulová ekvivalence. Z tohoto členění se vymykají ty překlady německých frazémů, které byly z výchozího do cílového jazyka převedeny bez použití frazému, protože zde nebylo možné určit míru frazeologické ekvivalence, tvoří tyto překlady samostatnou skupinu nefrazeologických překladů. U některých frazémů uvádíme i jiné možnosti řešení překladu. Frazémy, které se v textu vyskytly dvakrát, či vícekrát a byly přeloženy stejným způsobem jako v prvním případě, už znovu neuvádíme.

Německé frazémy jsme nejčastěji vyhledali v „Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen“ od Heřman a kol. a české frazémy ve „Slovníku české frazeologie a idiomatiky 1-4“ od Čermák a kol..

4.2 Analýza podle stupně ekvivalence

4.2.1 „Körpersprache für freche Frauen“ - „Řeč těla pro ženy“

1.

a) Das Thema Körpersprache für Frauen hat so großen Anklang gefunden,[51] dass jetzt eine neue Auflage dieses Ratgebers nötig wurde. (s. 13)

b) Téma řeč těla pro ženy v zaměstnání mělo takový ohlas,[52] že bylo zapotřebí nové vydání této příručky. (s. 12)

– *„(großen / straken / viel / wenig) Anklang finden“* může znamenat mít velký / malý ohlas, líbit se / nelíbit se, nebo také být hodně / málo oblíbený. Překladatelka zvolila pro tento německý frazém český překlad *„mít ohlas (u někoho)“*, který je částečně ekvialentní, protože německé sloveso *„finden“* znamená nalézt / najít.

2.

a) .....: Wenn Frauen trotz überragender Qualifikation und Leistung noch immer weniger Anerkennung und Aufstiegsmöglichkeiten bekommen als Männer, liegt es auf der Hand,[53] dass es nicht auf ihrer Kvalifikation oder Leistung liegen kann. (s. 13)

b) .....: pokud dostávají ženy i přes svou vynikající kvalifikaci a výkonnost stále ještě méně uznání a mají horší možnosti postupu než muži, je nasnadě, že to není způsobeno jejich kvalifikací či výkonností. (s. 12)

– Německý neutrální frazém *„etw. liegt (klar / glatt) auf der Hand“* znamená, že je něco zřejmé, jasné, zjevné, pochopitelné. Český překlad *„je nasnadě“* je velice výstižný, ale nejedná se o frazém. Překladatelka mohla zvolit i jinou možnost překladu např.: *„..... pokud dostávají ženy i přes svou vynikající kvalifikaci a výkonnost stále ještě méně uznání a mají horší možnosti postupu než muži, je jasné jako facka,* [54] *že to není*

[51] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 64
[52] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 493
[53] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 853
[54] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 246

způsobeno jejich kvalifikací či výkonností.“ V tomto případě by se jednalo o čistě sémantickou ekvivalenci. Otázkou však je, jestli by tento překlad nebyl pro daný typ textu příliš expresivní.

3.

a) Wenn eine Frau und ein Mann sich um einen Job bewerben, wer macht das Rennen?[55] (s. 15)

b) Když se žena a muž ucházejí o práci, který z nich bude více soutěžit? (s.13)

– Frazém *„das Rennen machen“* je do češtiny možné přeložit jako zvítězit, vyhrát, vyjít jako vítěz. V češtině pro toto ustálené slovní spojení neexistuje frazeologický ekvivalent. Řešení zvolené překladatelkou *„který z nich bude více soutěžit“* německému originálu odpovídá, ale překlad by bylo možné vyřešit i následovně: *„Když se žena a muž ucházejí o práci, kdo z nich vyjde jako vítěz?“*.

4.

a) Wer setzt in Meetings und Projektbesprechungen häufiger seinen Kopf durch?[56] (s. 15)

b) Kdo se při jednáních a poradách o projektech častěji prosadí? (s. 13)

– *„seinen Kopf durchsetzen (wollen / müssen)“* znamená (chtít / muset) prosadit / prosazovat svou (vůli). Překladatelka zde zvolila nefrazeologické řešení *„prosadit se“*. Pokud by překlad zněl: *„Kdo si při jednáních a poradách o projektech častěji prosadí svou?“*[57], jednalo by se z hlediska frazeologie o částečnou ekvivalenci.

5.

a) Wer lässt sich weniger oft unterbuttern?[58] (s. 15)

b) Kdo se méně často nechá ošidit? (s. 13)

[55] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1680
[56] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1137
[57] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 622
[58] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2229

– Frazém *„sich nicht unterbuttern lassen“* je do češtiny možné přeložit jako nenechat / nedat si všechno líbit. Překlad *„nechat se ošidit“* je celkem výstižný, ale i v tomto případě se nejedná o frazém. Jiná možnost překladu za pomoci frazému je např.: *„Kdo se nenechá tak často vzít na hůl?“*[59]. V tomto případě by se jednalo o čistě sémantickou ekvivalenci. I zde ovšem vyvstává otázka, jestli není tento překlad nadmíru expresivní.

6.

a) Wessen Vorschläge finden häufiger Gehör[60] bei „denen da oben“? (s. 15)

b) Čí návrhy bývají „u těch nahoře“ častěji vyslyšeny? (s. 13)

– Překladatelka i v tomto případě zvolila nefrazeologické řešení, přesto je překlad frazému *„bei jmdm. Gehör finden“* výrazem *„být vyslyšen“* velice výstižný.

7.

a) Im beruflichen Alltag ziehen sie immer noch häufiger den Kürzeren[61] und bekommen nicht die Anerkennung, die sie für ihre Leistung längst verdienen. (s. 15)

b) V profesním životě stále ještě přicházejí častěji zkrátka[62] a nedosahují takového uznání, jakého by za své výkony dávno zasluhovaly. (s. 13)

– Německý frazém *„gegenüber / gegen jmdn. / etw. den Kürzeren ziehen“* je přeložen do češtiny čistě sémantickou ekvivalencí. Český překlad *„přicházet zkrátka“* sice obsahuje rozdílné komponenty, ale jejich význam je zde naprosto stejný.

8.

a) Die Antwort ist im Sinne des Wortes[63] augenfällig. (s. 15)

b) Odpověď je nasnadě. (s. 13)

---

[59] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 234
[60] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 690
[61] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1198
[62] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:641
[63] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1945

– V tomto případě byl překlad frazému *„im (wahrsten) Sinne des Wortes“* do češtiny zcela vynechán a ekvivalence je tedy nulová. Tento frazém vyjadřuje, že je něco myšleno doslova a ne pouze obrazně. Možný překlad, který by frazém vystihl přesně a byl by tak úplně ekvivalentní je např.: *„Odpověďje v pravém slova smyslu*[64] *nasnadě.“*

9.

a) Wem würden Sie eher ins Wort fallen,[65] wenn Sie nicht einverstanden sind? (s. 16)

b) Komu skočíte dříve do řeči,[66] když s tím nebudete souhlasit? (s. 13)

– Německé ustálené slovní spojení *„jmdm. ins Wort fallen“* znamená nenechat někoho domluvit / přerušovat někoho a je do češtiny přeloženo jako částečně ekvivalentní, protože německé podstatné jméno *„Wort“* (slovo) je v češtině vyjádřeno odlišným podstatným jménem *„řeč“*.

10.

a) Oder noch einfacher: Frauen machen sich schmal, Männer machen sich breit![67] (s. 17)

b) Nebo ještě jednodušeji: ženy se uskrovňují, muži se „roztahují“! (s. 14)

– Frazém *„sich (irgendwo) breit machen“* je českým překladem *„roztahovat se“* vystižen přesně, v jiném kontextu ale může znamenat také dělat se důležitým. V češtině pro tento frazém nemáme frazeologický ekvivalent.

11.

a) Aber wenn selbst Frauen die abgebildete Frau nicht befördern würden, dann muss was dran sein[68] an diesem Effekt des äußeren Anscheins. (s. 17)

---

[64] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 326
[65] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2394
[66] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:708
[67] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 312
[68] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 403

b) Ale jestliže samy ženy by ženu na obrázku nepodporovaly, musí na tom vnějším dojmu něco být.[69] (s. 14)

– Český překlad, pro který překladatelka zvolila frazém *„na tom něco je“* německý hovorový frazém *„an einer Sache / da ist was dran“* naprosto vystihuje a jedná se tedy o úplnou ekvivalenci.

12.

a) Männer haben offensichtlich den besseren Auftrit – deshalb bringen sie es weiter,[70] deshalb setzen sie sich durch, deshalb bekommen sie den größeren Stück vom Kuchen.[71] (s. 17)

b) Muži zjevně působí lepším dojmem – a proto to dotáhnou dál,[72] proto se prosadí, proto dostanou takříkajíc větší kus koláče. (s. 14)

– V této větě se nachází hned dva frazémy. První frazém *„es weit bringen“* znamená stát se někým významným, něčeho se dopracovat a do češtiny je přeložen frazémem s úplnou ekvivalencí *„dotáhnout to daleko“*.

– Druhý frazém *„sich das größte Stück vom Kuchen nehmen (wollen)“* znamená stejně jako v češtině (chtít) získat na něčem největší a nejlepší podíl. Překladatelka zvolila výstižný výraz *„dostat větší kus koláče“*, který se v češtině neřadí mezi frazémy.

13.

a) Wir wissen um die Wirkung eines gelungenen Äußeren – wenn es um ein Rendezvous geht, wenn es darum geht, sich einen Mann zu angeln.[73] (s. 17)

b) Známe účinky působivého vzhledu: když se jedná o rande, když jde o to získat nějakého muže. (s. 15)

– *„sich einen Mann / eine Frau zu Angeln“* je německý hovorový frazém, pro který zvolila překladatelka řešení *„získat nějakého muže“*, překlad

[69] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 104
[70] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2335
[71] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2074
[72] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:140
[73] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 57

smysl německého ustáleného slovního spojení víceméně vystihuje, ale nejedná se u něj o frazém. Překlad by mohl znít např.: *„Známe účinky pěkného zevnějšku: když se jedná o rande, když jde o to ulovit nějakého muže.“*

14.

a) Aber wenn es darum geht, sich einen Job, eine Beförderung, mehr Gehalt zu angeln, ..., scheinen die meisten Frauen von allen guten Geistern verlassen.[74] (s. 17)

b) Ale když jde o to, získat práci, povýšení, vyšší plat, ..., vypadají ženy většinou, jako by přišly o rozum.[75] (s. 15)

– Pro frazém *„von allen guten Geistern verlassen sein“* nalezla překladatelka čistě sémantický ekvivalent *„přijít o rozum“*. Oba frazémy znamenají, že někdo jedná velice podivně a nerozvážně. Ačkoliv se ani jedna z komponent obou těchto ustálených slovních spojení neshoduje, je jejich význam identický.

15.

a) Betrachten wir Frauen, die es beruflich oder gesellschaftlich zu etwas gebracht haben[76] und keine Männer geworden sind. (s. 17)

b) Vezměte si jen ženy, které jsou profesně i společensky úspěšné, a přitom se z nich „nestali“ muži. (s. 15)

– Německý frazém *„jmd. bringt es zu was / etwas / allerhand“* znamená sice být úspěšný, ale stejně jako v jiných přápadech se u českého překladu *„být úspěšný“* nejedná o frazém. Překladatelka mohla zvolit také frazeologické, úplně ekvivalentní řešení: *„Vezměte si jen ženy, které to profesně i společensky někam dotáhly,*[77] *a přitom se z nich „nestali“ muži.“*

[74] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 694
[75] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:682
[76] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 318
[77] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 140

16.

a) Es fällt sofort eines auf noch bevor die Frau den Mund aufmacht:[78] starker Auftritt! (s. 17)

b) Jedna věc vás okamžitě napadne, ještě než žena otevře ústa: rozhodné vystupování! (s. 15)

– Ustálené slovní spojení *„den Mund aufmachen (auftun)“* patří v němčině k hovorovým výrazům. Tento frazém znamená něco říct, promluvit. Český překlad není po frazeologické stránce ekvivalentní, ale německému frazému odpovídá. Jinou možností překladu je např.: *„Jedna věc vás okamžitě napadne, ještě než žena něco řekne.“*

17.

a) Doch wenn Ihre Erscheinung Ihre Kompetenz Lügen straft,[79] nützt Ihnen auch ein Diplom summa cum laude nichts! (s. 18)

b) Pokud však váš zjev nijak nesvědčí o vaší dalekosáhlé kompetenci, nebude vám k ničemu ani červený diplom. (s. 15)

– Německý frazém *„jmdm. / etw. Lügen strafen“* znamená usvědčit někoho ze lži, odhalit, prokázat nepravdivost / lživost něčeho. Do češtiny je tento frazém přeložen jednoslovným nefrazeologickým výrazem *„nesvědčit“*. Překlad by bylo možné řešit také následovně: *„Pokud však váš zjev nijak nevypovídá o vaší vysoké kompetenci, nebude vám k ničemu ani červený diplom.“*

18.

a) Sie haben es in der Hand.[80] (s. 18)

b) Máte to ve svých rukou.[81] (s. 15)

– Ačkoliv je zde podstatné jméno v singuláru *„die Hand“* (ruka) přeloženo do češtiny podstatným jménem v plurálu *„ruce“* jedná se o úplnou

[78] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1418
[79] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1309
[80] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 855
[81] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009:775

ekvivalenci. V obou jazycích tento frazém znamená, že závisí jen na dotyčném, aby něco udělal a jak to udělá.

19.

a) Wie von Geisterhand[82] geht danach vieles in Ihrem Leben leichter, schneller, weiter. (s. 18)

b) Jako mávnutím kouzelného proutku[83] vám mnohé ve vašem životě půjde snadněji, rychleji, lépe. (s. 15)

– Pro německý frazém *„wie von / durch Geisterhand“* zvolila překladatelka čistě sémantickou ekvivalenci *„jako mávnutím kouzelného proutku“*. Jak v němčině, tak v češtině vyjadřuje tento frazém, že se něco děje, jakoby samo od sebe, či prostřednictvím nějaké neviditelné síly.

20.

a) Sie machen Eindruck.[84] (s. 18)

b) Budete dělat dobrý a rozhodný dojem.[85] (s. 15)

– Frazém *„Eindruck machen (auf jmdn.)“* má v němčině neutrální charakter a znamená na někoho příjemně / dobře zapůsobit, nebo vyvolat obdiv. Český překlad *„dělat dojem“*, u kterého se shoduje význam všech komponent s německým frazémem, podléhá úplné ekvivalenci.

21.

a) Es werden sich Türen öffnen;[86] die bislang für Sie verschlossen waren. (s.18)

b) Otevřou se vám dveře,[87] které byly pro vás do té doby zavřené. (s. 15)

– Úplné znění tohoto německého frazému je *„jmdm. stehen alle Türen offen“* a vyjadřuje skutečnost, že má někdo spoustu možností. Český

[82] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 695
[83] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Přirovnání: 2009:295
[84] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 449
[85] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:136
[86] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2196
[87] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:156

překlad *„někomu se otevřou dveře“* zde nevyjadřuje zcela stejnou skutečnost jako ve výchozím textu a ekvivalence je tedy nulová.

22.

a) Sie unterstreichen mit Ihrem neuen Auftrit einfach nur Ihre natürlichen persönlichen Stärken, die Sie bis jetzt unter den Scheffel gestellt[88] haben. (s. 18,19)

b) Svým novým vystupováním zkrátka jen podtrhnete své přirozené silné stránky, které jste dosud opomíjely. (s. 16)

– Překladatel zvolil pro překlad vzletného ustáleného slovního spojení *„etw. unter den Scheffel stellen“*, které znamená něčím se tajit, něco znevažovat / shazovat / snižovat, či něco podceňovat, český jednoslovný výraz *„opomíjet“*. U tohoto výrazu se však nejedná o frazém.

23.

a) Warum um Himmels willen[89] denn nicht? (s. 21)

b) Proč proboha ne? (s. 19)

– Frazém *„um Himmels willen!“* je zvolání, které vyjadřuje údiv nad něčím. U překladu *„proboha“* se nejedná o frazeologický ekvivalent, ačkoliv tento výraz německému frazému plně odpovídá.

24.

a) Machen wir die Augen auf.[90] (s. 21)

b) Je čas otevřít oči.[91] (s. 19)

– Hovorový frazém *„die Augen aufmachen / aufsperren / auftun“* je do češtiny přeložen komponentami s naprosto stejným významem a jedná se tedy o úplnou ekvivalenci. V obou případech znamená toto ustálené slovní spojení rozhlédnout se, podívat se kolem, být ostražitý, nebo také dávat bacha.

[88] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1782
[89] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 945
[90] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 139
[91] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:506

25.

a) Im Film sieht es lustig aus wenn Dustin Hofmann beide Hände in die Höhe wirft, die Augen rollt[92] und mit hoher Stimme kreischt: ..... (s. 23)

b) Ve filmu to vypadá legračně, když Dustin Hoffmann rozhodí ruce, zakoulí očima[93] a vysokým hlasem zavřeští: ..... (s. 19)

– Německý frazeologický obrat *„die / mit den Augen rollen“* je do češtiny přeložen úplným ekvivalentem *„zakoulet očima“* a v obou jazycích signalizuje tento frazém nechuť nad něčím / do něčeho, odvrácení se od něčeho / někoho.

26.

a) Der Dicke war viel dümmer, fiel öfter hin und kriegte öfter eines auf die Nase[94] – doch er wirkte viel kompetenter, intelligenter und stärker. (s. 23)

b) Tlustý Hardy byl mnohem hloupější, častěji upadl a častěji dostal do nosu,[95] přesto působil kompetentněji, inteligentněji a silněji. (s. 20)

– Ačkoliv je v německém frazému *„eine / eins auf (na) die Nase bekommen / kriegen“* a v českém překladu *„dostat do nosu“* rozdíl v předložce, jsou oba výrazy úplně ekvivalentní a vyjadřují skutečnost, že někdo v něčem neuspěl.

27.

a) Eben typisch Mann: Fällt zwar öfter auf die Nase, [96]kommt aber besser an! (s. 23)

b) Prostě typický muž: sice častěji upadne na nos,[97] ale dopadne nakonec lépe! (s. 20)

[92] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:141
[93] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:500
[94] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1465
[95] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:466
[96] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1456
[97] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:469

– Překlad *„upadnout na nos“* německého frazému *„(mit etw.) auf die Nase fallen“* je úplně ekvivalentní a znamená mít neúspěch, něco pokazit. Překladatelka mohla zvolit i jiné řešení, např.: *„Prostě typický muž: sice si častěji natluče, ale dopadne nakonec lépe!“*

28.

a) Wenn eine Gesellschaft so borniert ist, auf solche oberflächlichen Signale hereinzufallen, dann ist ihr – Pisa-Studie hin, Ganztagsschule her – beim besten Willen nicht[98] mehr zu helfen. (s. 24)

b) Jestliže je společnost natolik omezená, že dá na takové povrchní signály, pak jí ani při nejlepší vůli[99] není pomoci. (s. 20)

– U neutrálního frazému *„beim Besten Willen nicht“* a jeho překladu *„ani při nejlepší vůli“* se jedná o úplné ekvivalenty, protože se všechny prvky naprosto shodují ve významu. V obou jazycích tyto frazémy znamenají, že něco není možné, i když to moc chceme.

29.

a) Auch deshalb halten Sie dieses Buch in Händen. Weil sie nicht länger im Abseits stehen[100] möchten. (s. 24)

b) I proto držíte nyní v ruce tuto knihu - protože už nechcete dál stát stranou.[101] (s. 20)

– Frazém *„im Abseits stehen“* má jednak význam být mimo / žít / být stranou všeho dění, ale také žít na okraji / periferii společnosti. Do češtiny je přeložen ustáleným slovním spojením *„stát stranou“,* které je úplně ekvivalentní.

30.

a) Das wussten übrigens schon unsere Urgroßeltern: „Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter kommt man ohne ihr!“[102] (s. 24)

---

[98] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2361
[99] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:901
[100] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:16
[101] Čermák F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 770
[102] http://www.wilhelm-busch-seiten.de/werke/zitate2.html

b) To ostatně věděli už naši prapředci, když říkali: „Se skromností dojdeš sice daleko, ale bez ní ještě dál!“ (s. 20)

– *„Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter kommt man ohne ihr!“* je německé přísloví, které v češtině nemá frazeologický ekvivalent. Překladatelka zde zvolila parafrázi českého přísloví *„s podstivostí nejdál dojdeš“*.

31.

a) Wenn Sie im Alltag die Augen aufmachen,[103] werden Sie von einer geschlechtstypischen Signalflut geradezu überschwemmt werden. (s. 25)

b) Když se v běžném životě kolem sebe pořádně rozhlédnete, budete přímo zavaleni ohromným množstvím signálů typických pro jednotlivá pohlaví. (s. 21)

– Německý frazém *„die Augen aufmachen / aufsperren / auftun“* se zde objevuje již podruhé (viz. 24), ale překlad je odlišný. V prvním případě zněl překlad *„otevřít oči“* a jednalo se o úplnou ekvivalenci. V tomto případě použila překladatelka velice výstižný, i když nefrazeologický výraz *„pořádně se rozhlédnout“*.

32.

a) Der Begriff wird öfter von Frauen als von Männern im Mund geführt.[104] (s. 27)

b) To právě ne: tento obrat uslyšíte častěji od žen než od mužů. (s. 22)

– *„etw. ständig / dauernd / viel im Mund(e) führen“* znamená pořád dokola něco opakovat a překladatelka zvolila pro tento německý frazém nefrazeologický překlad *„uslyšet“*. Jiná možnost překladu pomocí frazému je např.: *„To právě ne: častěji než muži mají tohoto obratu*

[103] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:139
[104] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1420

plnou pusu[105] *ženy.“* V tomto případě by se mezi frazémy jednalo o částečnou ekvivalenci.

33.

a) „Komm, zieh mich übern Tisch.“[106] (s. 28)
b) Pojď, klidně mi ubližuj.“ (s. 23)

– Význam hovorového německého frazému *„jmdn. über den Tisch ziehen“* je ve slovníku definován takto: někoho natáhnout / (v)ošidit / (v)ožulit / napálit přečůrat / přechytračit / přelstít. Český překlad *„klidně mi ubližuj“* proto dle mého názoru není nejvhodnějším řešením. Pro překlad by bylo možné použít jiné řešení: *„Pojď, dělej si se mnou co chceš.“*

34.

a) Denn wenn wir’s privat so gut draufhaben,[107] können wir uns das auch beruflich beibringen. (s. 29)
b) Když to tak dobře zvládáme v osobním životě, můžeme se to naučit i v tom profesním. (s. 24)

– Německý hovorový frazém *„etwas / viel / nichts draufhaben“* přeložila překladatelka pomocí nefrazeologického výrazu *„něco zvládat“*. Jiné řešení překladu je např.: *„Když jsme takový machři*[108] *v osobním životě, můžeme se to naučit i v tom profesním.“* Při použití tohoto překladu by ekvivalence obou frazémů byla čistě sémantická.

35.

a) Weil Frau einen guten Eindruck machen[109] will. (s. 29)
b) Protože chce budit dobrý dojem.[110] (s. 24)

– Frazém *„Eindruck machen (auf jmdn.)“* se zde také objevuje již podruhé (viz. č. 20), ale stejně jako v předchozím případě je překlad tohoto

[105] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:856
[106] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2141
[107] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 404
[108] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 357
[109] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 449
[110] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:136

slovního spojení odlišný a liší se i stupeň frazeologické ekvivalence. Překlad *„budit dobrý dojem“* je částečně ekvivalentní, protože sloveso *„machen“* (dělat) nekoresponduje se slovesem *„budit“*. Překladatelka mohla použít i jiný překlad německého slovesa *„machen“*: *„Protože chce vyvolat dobrý dojem.“*

36.

a) Wenn solche Gedanken in Ihrem Kopf herumspuken,[111] dann sitzen Sie einem Irrtum auf.[112] (s. 30)

b) Jestliže vám takové myšlenky probíhají hlavou,[113] potom jste na omylu.[114] (s. 25)

– V této větě se nachází dva frazémy. První hovorový frazém *„in jmds. Kopf herumspuken / herumgeistern / rumspucken / rumgeistern“* je přeložen do češtiny *„probíhat hlavou“* a znamená, že se někomu něco honí hlavou, neustále musí na něco myslet a nemůže s tím přestat. Tento frazém je přeložen s částečnou ekvivalencí, protože německé sloveso *„herumspuken“* (strašit) se ve významu neshoduje s českým překladem *„probíhat“*. Překladatelka mohla zvolit i jiné řešení, např.: *„Jestliže se vám takové myšlenky honí hlavou, potom jste na omylu.“*

– Druhý frazém *„jmd. sitzt einem Irrtum auf“* znamená být na omylu, dopustit se omylu, seknout se. Překladatelka pro něj zvolila stejně jako v předchozím případě částečně ekvivalentní řešení *„být na omylu“*. O částečnou ekvivalenci se jedná z toho důvodu, že německé sloveso *„aufsetzen“* (nasadit) se liší od českého slovesa *„být“*.

37.

a) Das sind die so genannten grauen Büromäuse.[115] (s. 32)

b) To jsou ty takzvané šedé kancelářské myšky.[116] (s. 26)

---

[111] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:1145
[112] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:1014
[113] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:194
[114] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:515
[115] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1362
[116] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 195

– Německý hovorový frazém je ve slovníku uveden pouze beze slova „Büro“ (kancelář) *„eine graue Maus“* a je do češtiny přeložen *„šedé kancelářské myšky“*. V českém slovníku frazeologie je zase možné nalézt pouze frazém *„kancelářská myš“,* přesto se domníváme, že se zde jedná o úplnou ekvivalenci, přotože se jak v češtině, tak v němčině setkáváme s oběma těmito výrazy. V obou případech znamená tento frazém, že je někdo jakoby neviditelný, všichni ho přehlíží.

38.

a) Sie gehen den bequemen Weg der Selbstaufgabe und verkaufen Ihre Weiblichkeit für eine Hand voll[117] Dollar. (s. 33)
b) Vydávají se pohodlnou cestou ztráty sebeúcty a prodávají svou ženskost za trochu peněz. (s. 27)

– Frazém *„eine Hand voll“* znamená několik, pár, trochu. Český překlad *„trochu“,* který překladatel zvolil, německý frazém více méně vystihuje, ale nejedná se u něj o frazém. Jinou možností by byl překlad frazémem s čistě sémantickou ekvivalencí: *„Vydávají se pohodlnou cestou ztráty sebeúcty a prodávají svou ženskost za babku.“*[118] I v tomto případě by ovšem bylo nutné zvážit, zda tento překlad není příliš expresivní.

39.

a) Das ist keine Hexerei,[119] sondern lediglich Trainingssache. (s. 33)
b) Nejsou to žádná kouzla, je to jen věc tréninku. (s. 27)

– Německý frazém *„etw. ist keine Hexerei“* znamená stejně jako v češtině, že se nejedná o žádná kouzla, na něčem není nic těžkého. Překladatelka vybrala pro tento německý neutrální frazém nefrazeologický překlad *„nejsou to žádná kouzla“*. Jinou možností, jak německý frazém přeložit je např.: *„Není to žádná věda*[120]*, je to jen věc tréninku.“* Pokud by se překladatelka rozhodla pro tento způsob řešení, jednalo by se mezi těmito frazémy o částečnou ekvivalenci.

[117] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:843
[118] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:41
[119] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:943
[120] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 947

4.2.2 „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ - „11 manažerských hříchů“

1.

a) Auf den Sprichwörtlich „richtigen Riecher“,[121] geheime Erfolgsrezepte, ein untrügliches Bauchgefühl, das glückliche Händchen[122] oder die guten Connections? (s. 7)

b) Je za jejich úspěchem příslovečný „čuch“,[123] tajný recept, neomylná intuice, šťastná ruka[124] nebo dobré konexe? (s. 9)

– V této větě se nachází hned dva frazémy, prvním je *„einen guten / den richtigen Riecher für etw. haben / besitzen“*, který znamená mít pro něco cit, nebo mít předtuchu. Překladatel zvolil pro tento frazém částečně ekvivalentní řešení *„mít na něco čuch“*, protože vynechal přídavné jméno *„správný / dobrý“*.

– Druhý frazém *„ein / kein glückliches Händchen mit etw. haben“* znamená mít štěstí a i přesto, že zdrobnělé podstatné jméno *„Händchen“* (ručička) je přeloženo slovem *„ruka“*, jedná se o úplnou ekvivalenci.

2.

a) Deshalb nannten ihn die anderen Vorstände hinter seinem Rücken[125] „Knock-Knock-Manager“. (s. 8)

b) Proto mu ostatní z představenstva dali anglickou přezdívku „Knock-Knock-Manager“. (s. 10)

– Překladatel v tomto případě vypustil překlad neutrálního frazému *„hinter jmds. Rücken“* znamenajícího dělat něco tajně, bez něčího vědomí a jedná se tak o nulovou ekvivalenci. Kdyby tento frazém nebyl vynechán, mohl by znít český úplně ekvivalentní překlad např. takto: *„Proto mu*

[121] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1687
[122] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 858
[123] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:105
[124] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:689
[125] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1704

ostatní z představenstva dali za jeho zády[126] *anglickou přezdívku „Knock-Knock-Manager."*

3.

a) Fehler machen wir alle hin und wieder[127] – Schwamm drüber.[128] (s. 8)
b) Chybu udělá občas každý a není to nic neobvyklého. Vem to čert.[129] (s. 10)

– I v tomto případě se v jedné větě nacházejí hned dva frazémy. V překladu rozdělil překladatel německou větu na dvě české. Frazém *„hin und wieder"* znamená, že se něco děje občas, ale u překladu *„občas"* se nejedná o frazém. Jiný možný překlad je např.: *„Chybu udělá tu a tam*[130] *každý a není to nic neobvyklého."* V tomto případě už by se z hlediska frazeologie jednalo o čistě sémantickou ekvivalenci.

– Druhý hovorový frazém *„Schwamm drüber"* je přeložen do češtiny velice výstižným frazémem s čistě sémantickou ekvivalencí *„vem to čert"* a v obou případech je význam stejný: Zapomeňme na to! Nechme to být!.

4.

a) Sie gehen vielmehr von idealen Führungstugenden aus, die bedauerlicherweise nichts mit dem realen Leben zu tun haben und Manager nicht dazu befähigen, im Führungsalltag eine reine Weste zu behalten.[131] (s. 9)
b) Při nich se totiž většinou vychází z ideálních vůdcovských ctností, které toho ale bohužel s reálným životem mají jen pramálo společného a nepřipraví manažery na to, aby z každodenní práce dokázali vždy vyjít s čistým štítem.[132] (s. 10)

[126] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:931
[127] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:950
[128] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1891
[129] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 158
[130] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 364
[131] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:2352
[132] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 805

– Český překlad *„vyjít s čistým štítem“* německý frazém *„eine weiße / saubere / reine / blütenweiße Weste haben“* dokonale vystihuje. Jak ve výchozím jazyce, tak v překladu do cílového jazyka znamenají tyto frazémy: nemít nic na svědomí, být čestný / slušný / bezúhonný člověk. I v tomto případě se jedná o čistě sémantickou ekvivalenci, protože se žádná z jednotlivých komponent obou frazémů neshoduje ve významu.

5.

a) In dem Moment, in dem mir diese Erkenntnis wie Schuppen von den Augen fiel,[133] drehte ich den Spieß um.[134] (s. 9)

b) Když jsem si tohle uvědomil, řekl jsem si, že na to půjdu obráceně. (s. 11)

– V této větě se nachází hned dva frazémy. První z nich *„jmdm. fällt es (plötzlich) wie Schuppen von den Augen; die Schuppen fallen jmdm. von den Augen“* nese význam, že se někomu konečně otevřely oči, někdo konečně prohlédl, či že konečně poznal pravdu. Překladatel zvolil pro překlad tohoto frazému nefrazeologický výraz *„uvědomit si“*. Jinou možností překladu, kterou mohl překladatel zvolit je např.: *„Když se mi konečně otevřely oči,[135] řekl jsem si, že na to půjdu obráceně.“* Překlad v tomto znění by byl částečně ekvivalentní, protože by se v obou případech jednalo o frazém.

– Druhý frazém *„den Spieß umdrehen / umkehren“* je přeložen do češtiny *„jít na to obráceně“*. Význam německého frazému tento nefrazeologický překlad víceméně vystihuje. Překlad by mohl také znít: *„Když se mi konečně otevřely oči, řekl jsem si, že to musím vzít za jiný konec.[136]“* Ekvivalence mezi českým a německým frazémem by tak byla čistě sémantická.

[133] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1882
[134] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1984
[135] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:506
[136] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 295

6.

a) Ich berichtete – natürlich anonymisiert! – ausführlich von Managerkollegen, die mit ihren Sünden fürchterlich auf die Nase gefallen[137] waren. (s. 10)

b) Vyprávím jim (samozřejmě zcela anonymně) o kolezích, kteří si kvůli svým hříchům, jichž se nedokázali zbavit, nakonec ošklivě natloukli nos. (s. 11)

– Hovorový frazém *„mit etw. Auf die Nase fallen“* je přeložen do češtiny *„natlouct si nos“* a v obou jazycích znamená, že se někomu něco nepovedlo, něco pokazil. I přesto, že se český překlad ve frazeologickém slovníku nenachází, se domníváme, že se jedná o úplnou ekvivalenci, protože slovní spojení *„natlouct si nos“* je v češtině velice známé. Jiným možným překladem je např.: *„Vyprávím jim (samozřejmě zcela anonymně) o kolezích, kteří kvůli svým hříchům, jichž se nedokázali zbavit, nakonec ošklivě narazili.“*

7.

a) Außerdem sagt schon der Volksmund: Aus Fehlern wird man klug.[138] (s. 10)

b) Ostatně i lidová moudrost přece praví, že chybami se člověk učí.[139] (s. 11)

– Německé přísloví *„Aus Fehlern wird man klug“* je do češtiny přeloženo taktéž příslovím s naprosto stejným významem. Ekvivalence je zde ale pouze částečná, protože německé přídavné jméno *„klug“* znamená v češtině chytrý / moudrý a neodpovídá tak slovesu *„učit se“*.

8.

a) In Beratungsgesprächen höre ich seither förmlich den Groschen fallen.[140] (s. 10)

---

[137] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1456

[138] http://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=~~Aus%20Fehlern%20wird%20man%20klug&suchspalte%5B%5D=rart_ou

[139] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 331

[140] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:790

b) Při konzultacích a na školeních od té doby vidím, že mé rady padají na úrodnou půdu.[141] (s. 11)

– Německý frazém *„bei jmdm. ist der Groschen endlich gefallen“* je přeložen do češtiny frazémem *„padat na úrodnou půdu“* a jedná se o čistě sémantickou ekvivalenci. Ačkoliv se komponenty obou jazyků nijak neshodují, význam obou frazémů je stejný: někdo už něco konečně chápe, už mu to docvaklo, svitlo mu.

9.

a) ..... und dass Sie selbst hin und wieder[142] denken: „Mensch, warum ist mir das denn jetzt schon wieder passiert?“ (s. 10)

b) ..... a že si sami čas od času[143] říkáte: „Do háje, proč jsem už zase udělal(a) tuhle koninu?“ (s. 11)

– Německý frazém *„hin und wieder“* znamená, že se něco děje občas, někdy. Do češtiny je tento frazém přeložen českým frazémem *„čas od času“*. Jednotlivé prvky se zde sice neshodují ve významu, ale celkový význam je identický a tyto frazémy jsou tak čistě sémanticky ekvivalentní.

– Poutavé je zde slovní spojení *„udělat koninu“*, který je sice velmi expresivní, ale českému překladu dodává na zajímavosti.

10.

a) „Meine Tür ist immer für Sie offen!“[144] (s. 11)

b) „Mé dveře jsou pro vás vždy otevřené.“[145] (s. 13)

– *„jmdm. stehen bei einem anderen die / alle Türen (jederzeit) offen“* je neutrální frazém, který překladatel přeložil s úplnou ekvivalencí *„dveře jsou pro vás vždy otevřené“* a v obou jazycích znamená, že někdo může

[141] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 651
[142] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 950
[143] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 51
[144] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:2197
[145] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:156

přijít k někomu kdykoliv a s čímkoliv. Jiná možnost překladu je např.: *„U mě máte dveře vždy otevřené.“*

11.

a) Innerhalb kürzester Zeit platzte mein Terminkalender aus allen Nähten.[146] (s. 12)
b) Zanedlouho jsem tak měl diář přeplněný nejrůznějšími termíny až k prasknutí. (s. 13)

– Pro frazém *„aus den / aus allen Nähten platzen“* znamenající pukat, být přeplněný, zvolil překladatel nefrazeologický překlad *„přeplněný až k prasknutí.“* Jinou možností, která obsahuje frazeologizmus je např. *„Zanedlouho jsem měl diář tak přeplněný nejrůznějšími schůzkami, že praskal ve švech[147]“*. V případě použití tohoto překladu by se mezi frazémy jednalo o úplnou ekvivalenci. Je však otázkou, jestli by nebylo nejlepší vyřešit překlad jiným způsobem než překladatel, a také bez použití frazému: *„Zanedlouho jsem tak měl diář přeplněný nejrůznějšími schůzkami.“*

12.

a) Ich sah das Gewusel der Menschen unten auf der Straße und dachte mir nichts dabei – bis mich der Blitz der Erkenntnis traf.[148] (s. 12)
b) Sledoval jsem hemžení lidí dole na ulici a naprosto ho ignoroval – dokud do mě neudeřil blesk prozření. (s. 14)

– Český překlad německého frazému *„wie vom Blitz getroffen“*, který znamená přijít z čista jasna, nečekaně, není dle našeho názoru nejpovedenější. Jiným řešením je např. překlad: *„Sledoval jsem hemžení lidí dole na ulici, naprosto ho ignoroval a najednou jsem měl jasno“*.

13.

a) Ich war sprachlos.[149] (s. 13)
b) V ten okamžik by se ve mně krve nedořezal.[150] (s. 14)

[146] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1448
[147] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 794
[148] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:282
[149] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1992

– Německý neutrální frazém *„jmd. bleibt sprachlos“* a jeho český překlad *„by se vě mně krve nedořezal“* je dle našeho názoru výborné řešení. Oba frazémy i přes rozdílné jazykové prvky znamenají, že je někdo něčím naprosto zaskočený a nemůže ze sebe vydat ani slovo, ztratí řeč a jedná se tedy o čistě sémantickou ekvivalenci.

14.

a) Bis dato[151] hatte ich gedacht, wir seien ein Team. (s. 13)
b) Až do té doby jsem si totiž myslel, že jsme jeden tým. (s. 14)

– Německý vzletný frazém *„bis dato“* je přeložen do češtiny výstižným, ale nefrazeologickým výrazem *„až do té doby“*.

15.

a) Ich bewunderte ihn noch heute für sein Talent, mich derart an der Nase herumführen[152] und mir die ganze Arbeit aufzubrummen. (s. 15)
b) Dodnes ho obdivuji za jeho talent, s nímž mě, liška jedna podšitá, takhle dokázal vodit za nos[153] a nechal mě dělat svou práci. (s. 16)

– Hovorový frazém *„jmdn. an der Nase herumführen“* znamená někoho napálit, nebo (v)ošidit a do češtiny je přeložen s úplnou ekvivalencí *„vodit někoho za nos“*. O úplnou ekvivalenci se jedná i přesto, že německý frazém obsahuje odlišnou předložku, než frazém český.

16.

a) Es ist fast so, wie Großvater sagte: „Wer einmal auf die schiefe Bahn kommt,[154] der gerät immer tiefer in den Sündenpfuhl.“ (s. 15)
b) Je to skoro tak, jak říkával můj dědeček: „Kdo se jednou dostane na scestí,[155] začne se v bažině hříchu propadat stále hlouběji a hlouběji.“ (s. 16)

---

[150] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 404
[151] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 369
[152] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1456
[153] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:470
[154] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:178
[155] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 714

– Překlad do češtiny *„dostat se na scestí“*, který zde překladatel pro německý vzletný frazém *„auf die schiefe / abschlüssige Bahn geraten / kommen“* zvolil, je částečně ekvivalentní. O částečnou ekvivalenci se jedná proto, že české podstatné jméno *„scestí“* nekoresponduje s německým podstatným jménem *„die Bahn“* (cesta, dráha). V obou jazycích má tento frazém stejný význam: začít se chovat špatně, nemorálně.

17.

a) .....“Ihre Mitarbeiter stellen sich dumm und rühren in der Zeit , die Sie benötigen, um ihre Frage zu beantworten natürlich keinen Finger.[156] Sie haben erkant, dass sie so Zeit gewinnen.“ (s. 16)

b) “.....Dokud ze sebe vaši podřízení budou dělat trouby a klást vám otázky, nebudou muset nic dělat. Pro ně je to přitom ideální situace – oni odpočívají a jejich šéf má plné ruce práce!“ (s. 17)

– Pro něměcký frazém *„(für jmdn. / etw.) kein Finger rühren“* zvolil překladatel víceméně výstižný nefrazeologický výraz *„ nedělat nic“*. Pokud by překladatel zvolil překlad českým frazémem: *“.....Dokud ze sebe vaši podřízení budou dělat troubu a klást vám otázky, nebudou muset hnout prstem.“* [157], jednalo by se, z hlediska frazeologie, o úplnou ekvivalenci.

– Za zmínku stojí také český překlad *„dělat ze sebe trouby“* německého výrazu *„sich dumm stellen“*. Ačkoliv je tento překlad velice výstižný, mělo by být podstatné jméno *„trouba“* ponecháno v singuláru: *„.....Dokud ze sebe vaši podřízení budou dělat troubu a klást vám otázky, nebudou muset nic dělat.“*

18.

a) Die einen sagten: „Berichte schreiben! Ich komme zu nichts anderem mehr! Geschweige denn[158] dazu, zu akquirieren.“ (s. 17)

[156] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:568
[157] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 627
[158] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 730

b) Jedni říkali: „Pořád musím psát nějaké zprávy. Kvůli nim se k ničemu jinému pořádně nedostanu, natož abych mohl hledat nové zákazníky!“ (s. 18)

– Pro německý neutrální frazém *„geschweige denn“,* který nese význam ani náhodou, natož aby, nebo tím méně, neexistuje v češtině frazeologický ekvivalent. Pro český překlad zvolil překladatel odpovídající výraz *„natož“*.

19.

a) Als nach weiteren sechs Monaten die Verkaufzahlen immer noch im Keller waren,[159] befragte ich die Vertriebler erneut, ... (s. 17)
b) Když se ale ani po dalších šesti měsících výsledky ne a ne odlepit od dna,[160] zeptal jsem se prodejců znovu, ... (s. 18)

– Německý hovorový frazém *„im Keller sein“* je přeložen českým frazémem *„nemoci se odlepit (odrazit) od dna“*, tyto dva frazémy mají rozdílné prvky, ale v tomto případě vyjadřují to samé, a proto jsou ekvivalentní čistě sémanticky. Jinou možností, stejně tak čistě sémantické ekvivalence by byl překlad: *„Když byly výsledky i po dalších šesti měsících stále na bodu mrazu,[161] zeptal jsem se prodejců znovu, ...“*

20.

a) Manche Organizationsstrukturen sind wie Unkraut: Kehrt man ihnen den Rücken zu,[162] überwuchern sie einen und stehlen unendlich viel Zeit. (s. 18)
b) Některé organizační struktury jsou jako plevel – jen se k nim člověk na chviličku otočí zády,[163] okamžitě ho zahltí a vyžadují pak nekonečně mnoho času a úsilí. (s. 18)

[159] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:1070
[160] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 132
[161] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 51
[162] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1705
[163] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:930

– Frazém *„jmdm. / einer Sache den Rücken kehren / wenden“* a jeho český překlad *„otočit se k někomu zády“* jsou úplně ekvivalentní, a to i za předpokladu, že se jejich konstrukce liší v pádu. Německý frazém *„jmdm. den Rücken...“* je se 4. pádem a český frazém *„otočit se k někomu...“* naopak se 3. pádem. Oba frazémy mají význam od někoho / od něčeho se odvrátit.

– Pro německé sloveso *„überwuchern“* mohl překladatel zvolit výstižnější obrat, než slovo *„zahltit“*, např.: *„Některé organizační struktury jsou jako plevel – jen se k nim člověk na chviličku otočí zády, okamžitě se rozmnoží a vyžadují pak nekonečně mnoho času a úsilí.“*

21.

a) Sie haben Angst, dass im Meeting etwas falsches beschlossen werden könnte, wenn Sie nicht die Zügel in die Hand nehmen?[164] (s. 19)

b) Máte obavy, že by se přímo na mítinku mohlo něco rozhodnout, když zrovna nebudete mít otěže v rukou?[165] (s. 20)

– Vzletný německý frazém *„die Zügel (fest) in der Hand haben / halten“* vyjadřuje, že má někdo vše pod kontrolou a překlad zvolený překladatelem *„mít otěže v rukou“* je zde částečne ekvivalentní, neboť německé sloveso *„nehmen“* (vzít) má jiný význam, než českého sloveso *„mít“*. V češtině je běžnější používat český frazém ve znění *„mít otěže pevně v rukou“*. Překlad by bylo možné řešit i následovně: *„Máte obavy, že by se přímo na mítinku mohlo něco rozhodnout, když zrovna nebudete mít situaci plně pod kontrolou?“*

22.

a) Welche können Sie „schwänzen“?[166] (s. 19)

b) Jaké můžete rovnou pustit z hlavy?[167] (s.20)

---

[164] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:2453

[165] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009:522

[166] http://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=schw%C3%A4nzen&bool=relevanz&gawoe=an&suchspalte%5B%5D=rart_ou

[167] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 195

– Německý frazém *„etwas schwänzen“* znamená něčeho se vědomě neúčastnit, něco vynechat a český překlad frazémem *„pustit něco z hlavy“* je ekvivalentní čistě sémanticky, protože se zde shoduje pouze význam obou frazémů.

23.

a) Ein Manager, der klipp und klar[168] sagt, was ihn interesiert und was nicht, ... (s. 21)

b) Manažer, který dokáže stručně a jasně říct, co ho zajímá a co ne..... (s. 21)

– Frazém *„klipp und klar“* nemá v češtině frazeologický ekvivalent a je tak přeložen nefrazeologickým výrazem *„stručně a jasně“,* který však přesně vystihuje význam německého slovního spojení.

24.

a) Ab sofort erkenne ich, wenn jemand eine Aufgabe an mich zurückdelegieren möchte. Diesen Versuch schmettere ich ab![169] (s. 22)

b) Od teď vždycky poznám, když se někdo bude snažit hodit svoji práci na mě. Jeho pokus pak utnu hned v zárodku![170] (s. 22)

– Pro německý hovorový frazém *„etwas abschmettern“* nalezl překladatel řešení *„utnout v zárodku“*, které je naprosto výstižné. Komponenty obou frazémů se však neshodují ve významu, a proto se zde jedná o čistě sémantickou ekvivalenci. Význam těchto frazémů je naprosto stejný: zabránit něčemu.

25.

a) „Aber dann können die Mitarbeiter in der Zahlstelle dich doch nach Strich und Faden[171] behumpsen!“ (s. 24)

b) Ale potom tě přece tvoji podřízení mohou při platbách vodit za nos!“ (s. 23)

---

[168] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:1103

[169] http://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=~~etwas%20abschmettern%20%20z.B.%20einen%20Antrag%20&bool=relevanz&suchspalte%5B%5D=rart_ou

[170] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 936

[171] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:2066

– Německý hovorový frazém *„nach Strich und Faden“* znamenající pořádně, jak se patří, je překladatelem úplně vynechán a ekvivalence je tedy nulová.

– Překladatel sice vynechal německý frazém *„nach Strich und Faden“ ale* vložil do překladu český frazém *„vodit někoho za nos“* a překlad tím tak obohatil.

26.

a) Dafür sind Einstellungsinterviews und Beurteilungen da – um die Spreu vom Weizen zu trennen.[172] (s. 24)

b) Od toho jsou přece přijímací pohovory a hodnocení – aby se oddělilo zrno od plev.[173] (s. 23)

– *„ die Spreu vom Weizen trennen / scheiden / sondern“* je německý hovorový frazém znamenající oddělení cenného /dobrého od bezcenného / špatného. Překladatel pro něj zvolil český ekvivalent *„oddělit zrno od plev“*. V tomto případě se jedná o částečnou ekvivalenci, protože *„Weizen“* není v češtině zrno, ale pšenice. Podstata sdělení obou frazémů je však naprosto stejná.

27.

a) Halten Sie die Augen offen[174] und lassen Sie sich nicht verführen. (s. 24)

b) Proto mějte neustále oči otevřené[175] a nenechte se svést ke hříchu! (s. 24)

– Pro frazém *„die Augen offen halten“* vybral překladatel částečně ekvivalentní řešení *„mít oči otevřené“*. O částečnou ekvivalenci jde z toho důvodu, že německé sloveso *„halten“* (držet) má jiný význam, než české sloveso *„mít“*. V obou jazycích vyjadřuje tento frazém to samé: všeho si všímat, být pozorný.

[172] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:1994
[173] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 955
[174] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:140
[175] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 502

– Nepovedený je zde český překlad *„nenechat se svést ke hříchu“*. Z našeho hlediska by bylo lepším řešením: *„Proto mějte neustále oči otevřené a nenechte se zlákat!“*

28.

a) Das ist zwar gut gemeint, doch durch eine solche Zurechtweisung wird das Kind mit dem Bade ausgeschüttet[176] und der Mitarbeiter vollkommen demotiviert. (s. 24)

b) I když jsou podobné rady jistě dobře míněny, při takovém pokárání člověk velmi snadno vylije vaničku i s dítětem[177] a svého podřízeného naprosto demotivuje. (s. 24)

– *„Vylít s vaničkou i dítě“* je české rčení, které pochází z německého rčení *„das Kind mit dem Bade auschütten“* nesoucího význam zmařit něco důležitého pro nějakou hloupou chybu, jednat ukvapeně. Všechny komponenty obou přísloví se naprosto shodují a ekvivalence je tedy úplná.

29.

a) Glauben Sie mir: Ein Vorstand, der Spesenabrechnungen über 17,30 Euro kontrolliert, genießt weitaus weniger erfolg und Ansehen als einer, der die dicksten Deals an Land zieht.[178] (s. 25)

b) Věřte mi - špičkový manažer, který bude prověřovat, zda výlohy ve výši 437 korun byly na místě, nakonec dosáhne mnohem nižších úspěchů a menšího uznání než ten, kdo dokáže získat tučné obchody. (s. 24)

– Německý neutrální frazém *„jmdn. / etw. an Land ziehen“* znamená získat pro sebe někoho / něco. V češtině pro tento frazém nemáme frazeologický ekvivalent. Do češtiny je přeložen víceméně výstižně *„dokázat něco získat“*.

[176] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1080
[177] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 861
[178] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:1214

30.

a) „Du hast es gut. Mein Boss steht alle zehn Minuten hinter mir und schaut mir über die Schulter[179] .....„ (s. 26)

b) „Tak to máš dobrý. Já mám šéfa každých deset minut za zadkem a pořád mě kontroluje.“ (s. 25)

– Překlad německého frazému *„jmdm. über die Schulter sehen / schauen“* znamená přihlížet někomu při něčem, někoho kontrolovat. Do češtiny je přeložen nefrazeologickým výrazem *„pořád mě kontroluje“*, který ve větě nemá v podstatě žádnou funkci.

– Zajímavý je zde překlad německého (v tomto případě) nefrazeologického výrazu *„hinter jmdm. stehen“*, který překladatel přeložil frazémem *„mít někoho za zadkem (prdelí)*[180]*“*. Překlad by mohl znít také následovně: *„Tak to máš dobrý. Já mám šéfa každých deset minut za prdelí.“* Jelikož se zde jedná o přímou řeč, domníváme se, že není nutné řešit expresivnost tohoto překladu.

31.

a) Er hat allen einen Bärendienst erwiesen:[181] dem Mitarbeiter, weil er dessen Hilflosigkeit noch unterstützte; sich selbst, weil er seine kostbare Zeit mit Kinkerlitzchen vergeudete, und seinem Uternehmen, weil er sich mit operativen statt strategischen Aufgaben beschäftigte. (s. 27)

b) Všem prokázal pouze medvědí službu[182] - podřízenému proto, že ho ještě více podporoval v bezradnosti, sobě samému proto, že svým drahoceným časem plýtval na takové malichernosti, a své firmě proto, že se zaobíral operativními, a nikoliv strategickými otázkami. (s. 26)

– *„jmdm. / etw. einen Bärendienst erweisen / leisten“* je německý vzletný frazém, jehož překlad vyřešil překladatel českým frazémem *„prokázat někomu medvědí službu“*. Oba frazémy znamenají, že ačkoliv má někdo

[179] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1881
[180] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 614
[181] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L:192
[182] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 736

v úmyslu někomu pomoct, ještě mu nechtěně přitíží. Nadělá někomu víc škody, než užitku. Komponenty obou frazémů jsou významově naprosto identické a tedy úplně ekvivalentní.

32.

a) Mit etwa schlechtem Gewissen[183] ging er zum jährlichen ärztlichen Check-up, stieg auf den Ergometer, fiel runter und war tot. (s. 27)
b) Trochu se špatným svědomím[184] zamířil na pravidelnou lékařskou prohlídku, stoupnul si na ergometr, svalil se na zem a byl mrtvý. (s. 26)

– *„ein schlechtes Gewissen haben“* je německé slovní ustálené spojení znamenající, že někdo provedl něco špatného a má kvůli tomu pocit úzkosti. Překlad do češtiny je s německým originálem úplně ekvivalentní.

33.

a) Schlimmer als zu sündigen ist, damit fortzufahren und die Zähne zusammenbeißen[185] – obwohl Sie es besser wissen! (s. 27)
b) Horší než hřešit je ale to, když v tom se zaťatými zuby[186] neustále pokračujete, i když víte, že byste neměli. (s. 26)

– Frazém *„die Zähne zusammenbeißen“* a stejně tak jeho český překlad *„se zaťatými zuby“* znamenjí, že i když je něco velice nepříjemné, tak to nedáme najevo a překonáme to. V tomto případě se jedná o úplnou ekvivalenci, přestože je v němčině použito sloveso *„zusammenbeißen“* (zatnout) a v češtině přídavné jméno *„zaťatými“*. Překlad by mohl znít i následovně: *„Horší než hřešit je zatnout zuby a pokračovat v tom, i když víte, že to umíte líp.“*

34.

a) Nein, denn die Antwort geht ans Eingemachte:[187] ..... (s. 28)
b) Ne, protože odpověď na ni je navýsost zapeklitá. (s. 27)

[183] Schemann, Hans: 1993: 268
[184] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 782
[185] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z:2418
[186] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 958
[187] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 451

– Německý hovorový frazém *„es geht ans Eingemachte“* znamená, že při něčem dochází na samou podstatu, k tomu, o co vlastně skutečně jde. Překladatel zde zvolil nefrazeologické řešení *„být navýsost zapeklitý“*. Jiná možnost frazeologického překladu je např.: *„Ne, protože u této odpovědi dochází na lámání chleba.“* [188]

35.

a) Als einer meiner Klient etwas verzweifelt seinen Terminkalender anschaute und <u>das alte Lied</u>[189] anhub: ..... (s. 28)

b) Jeden z mých klientů se kdysi dost zoufale díval do diáře a začal mi <u>zpívat</u> tu už tolikrát <u>omletou písničku</u>:[190] ..... (s. 27)

– *„das ist (immer) das alte / dasselbe / das gleiche Lied“* je německý hovorový frazém znamenající, že někdo opakuje něco známého pořád dokola, i když to už nikoho nezajímá. Do češtiny je přeložen s částečnou ekvivalencí *„zpívat stále tu samou omletou písničku“*. O částečnou ekvivalenci se jedná z toho důvodu, že přídavné jméno *„alt“* (starý) nekoresponduje s českým přídavným jménem *„omletý“* a také proto, že německý frazém neobsahuje sloveso *„zpívat“*.

– V češtině je běžnější používat frazém ve znění *„zpívat stále tu samou obehranou písničku“*.

36.

a) Das Kapitel <u>auf einen Blick</u>:[191] ..... (s. 30)

b) <u>Rychlý přehled</u> kapitoly: ..... (s. 28)

– Německý frazém *„etw. auf einen Blick“* znamená něco v přehledu / ve zkratce, přehled něčeho a překlad do češtiny *„rychlý přehled“* tento

[188] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 163
[189] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1279
[190] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 246
[191] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 273

frazém plně vysthuje. V češtině neexistuje pro tento frazém frazeologický ekvivalent.

37.

a) Wenn Sie sich heute Abend einen guten Tropfen[192] einschenken, denken Sie einmal entspannt darüber nach: Welche meiner heutigen Aufgaben hätte gut und gerne[193] auch ein anderer erledigen können, oder sogar müssen? (s. 30)

b) Až si dnes večer dopřejete skleničku něčeho dobrého, zapřemýšlejte nad ní v klidu o následujících otázkách: Co z toho, co jsem dnes dělal(a), by stejně tak dobře mohl a vlastně i měl převzít někdo jiný? (s. 28)

– Německý hovorový frazém *„ein guter / edler Tropfen“* vyjadřuje, že je nějaké pití dobré. Překladatel pro něj zvolil velice výstižný nefrazeologický překlad *„dopřát si skleničku“*. Jinou možností překladu je např.: *„Až si dnes večer zajdete na skleničku[194] něčeho dobrého, zapřemýšlejte nad ní v klidu o následujících otázkách..... “*.

– Druhý frazém *„gut und gern“* znamená aspoň / nejméně / dobrých / takových. Překladatel zde zvolil adekvátní řešení *„stejně tak dobře“*, u kterého se tak jako v předchozím případě nejedná o frazém.

38.

a) Zwei Wochen lang zog er sich mit seinen drei Vorstandskollegen hinter verschlossene Türen[195] zurück und tüftelte eine neue strategie aus, ... (s. 31)

b) Dva týdny zůstal s třemi dalšími kolegy z vedení firmy zavřený v kanceláři a hloubali o nové obchodní strategii, ... (s. 29)

– Pro neutrální německý frazém *„hinter verschlossenen Türen“* zvolil překladatel český překlad *„být zavřený v kanceláři“*, u kterého se nejedná o frazém. Jiná možnost překladu by byla např.: *“ Dva týdny*

[192] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2183
[193] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 804
[194] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 958
[195] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2196

zůstal s třemi dalšími kolegy z vedení firmy za zavřenými dveřmi[196] *a hloubali o nové obchodní strategii, ...“.* Při použití tohoto překladu by se z hlediska frazeologie jednalo o úplný ekvivalent.

39.

a) Schlimmer: die Mitarbeiter gewannen sogar leicht an Marktanteilen und die Shareholder zogen ihre Schlüsse daraus:[197] Der neue CEO war auf die Nase gefallen. (s. 32)

b) Akcionáři měli jasno, vyvodili z toho příslušné důsledky[198] a nový ředitel si pěkně natloukl nos. (s. 30)

– *„(voreilige / richtige / .....) Schlüsse / einen Schluss / Schlussfolgerungen (aus etw.) ziehen / ableiten“* je německý neutrální frazém, pro který zvolil překaldatel český frazém *„vyvodit z něčeho důsledky“*. Tento překlad spadá do oblasti částečné ekvivalence, protože německé podstatné jméno *„Schlüsse“* (závěry) neodpovídá českému podstatnému jménu *„důsledky“*.

40.

a) Der Sünde auf der Spur.[199] (s. 32)

b) Na stopě[200] hříchu. (s. 30)

– U německého frazému *„auf der richtigen / falschen Spur sein“,* znamenajícího být něčemu na stopě, něco se domnívat a u českého překladu *„na stopě“*, který překladatel zvolil, se všechny komponenty obou frazémů shodují. Z tohoto důvodu hodnotíme překlad jako úplně ekvivalentní.

41.

a) Schon nach drei Tagen auf der Piste hätte mir auch jeder Azubi sagen können, wo der Hase im Pfeffer lag[201] – und das hätte ich nie und nimmer[202] per E-Mail oder Telefon herausbekommen. (s. 32)

---

[196] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 82
[197] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1837
[198] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 155
[199] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 2000
[200] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 767

b) Už po třech dnech na cestách by přitom každý nováček hravě dokázal říct, v čem je zakopaný pes[203] – a to by se mi pomocí e-mailů ani telefonu nikdy nemohlo podařit. (s. 30)

– Německá věta obsahuje hned dva frazémy. Pro první frazém *„da liegt / hier liegt der Hase im Pfeffer“* zvolil překladatel český frazém *„v tom je zakopaný pes“*, který se sice neshoduje s významem jednotlivých komponent německého frazému, ale přesto znamenají oba frazémy to samé: v tom to je, v tom je ten kámen úrazu. Proto se zde jedná o čistě sémantickou ekvivalenci.

– Druhý německý frazém *„nie und nimmer“* je přeložen do češtiny nefrazeologickým výrazem *„nikdy“*. Jiná možnost, kterou mohl překladatel zvolit je např.: *„a to by se mi pomocí e-mailů nebo telefonu nemohlo ani náhodou[204] podařit.“* Toto frazeologické řešení překladu by bylo čistě sémanticky ekvivalentní.

42.

a) Ich konzentrierte mich auf mein feinstes Fingerspitzengefühl:[205] ..... (s. 34)

b) Snažil jsem se co nejvíce se soustředit na to, co se bude dít kolem a oznámil jsem jim: ..... (s. 31)

– *„Fingerspitzengefühl (für etw.) haben“* je německý neutrální frazém, který znamená mít pro něco cit, mít dobrý postřeh. V překladu do češtiny je v podstatě vynechán, protože překlad *„co se bude dít kolem“* německému originálu neodpovídá a ekvivalence je zde nulová. V češtině pro tento frazém neexistuje frazeologický ekvivalent.

43.

a) ....., die neue Strategie vor allem im Hinblick auf[206] den öffentlichen Sektor umsetzen zu müssen, ... (s. 34)

---

[201] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 879
[202] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: M-Z: 1480
[203] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy větné: 2009: 672
[204] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 199
[205] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 576

b) Jiní si zase myslí, že nová strategie má být zaměřena především na veřejný sektor, ... (s. 31)

– Německý neutrální frazém *„im Hinblick auf etw.“* znamená vzhledem k něčemu, se zřetelem na něco. V českém překladu je úplně vynechán a jedná se tedy o nulovou ekvivalenci.

44.

a) Die Mitarbeiter rennen wie Karnickel durch den Wald, sobald der Jäger in die Luft geballert hat: kreuz und quer.[207] (s. 34)

b) Zaměstnanci pak běhali jako vyděšení králíci křížem krážem[208] po lese, jen co myslivec vystřelil do vzduchu. (s. 32)

– Frazém *„kreuz und quer“* je do češtiny přeložen úplným ekvivalentem *„křížem krážem“*, který naprosto vystihuje význam německého frazému.

45.

a) Wer seine Startegie verkündet, anstatt sie zu verkaufen, der geht mit ihr baden.[209] (s. 34)

b) Kdo svou strategii jen oznámí, a nezačne ji prodávat, může se s ní rovnou jít klouzat.[210]

– Pro německý hovorový frazém *„(mit / bei etw.) baden gehen“* nesoucího význam: krachnout, pohořet, neuspět, zvolil překladatel výborné řešení *„jít se s něčím klouzat“*. Komponenty jsou u obou frazémů odlišné, ale význam je naprosto stejný, proto se zde jedná o čistě sémantickou ekvivalenci.

46.

a) Ich weiß, was Sie jetzt sagen möchten: „Aber ich kann doch nicht Hinz und Kurz[211] zur Strategieentwicklung einladen! .....“ (s. 35)

---

[206] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 952
[207] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 1173
[208] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 159
[209] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 177
[210] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy slovesné: 2009: 392
[211] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 962

b) Je mi jasné, co teď máte na jazyku: „Bez urážky, ale k přípravě nové strategie firmy přece nemohu zvát každého vrátného a uklízečku! .....“ (s. 32)

– *„Hinz und Kurz“* je hovorový frazém, který v češtině znamená se všemi možnými lidmi. Překadatel pro nej zvolil překlad *„každého vrátného a uklízečku“*, který je velice výstižný, i když se nejedná se o frazém.

– Překladatel zde obohatil překlad i o slovní spojení *„mít něco na jazyku“*.

47.

a) Dabei ist es im Grunde[212] gar nicht so schwierig, die Truppen um die Fahne zu scharen: ..... (s. 35)

b) Shromáždit své vojsko kolem vlajky přitom není nijak složité: ..... (s. 32)

– Německý neutrální frazém *„im Grunde (genommen)“* znamená: v podstatě, v zásadě. U českého překladu *„přitom“*, který německému originálu plně odpovídá, se nejedná o frazém. Překlad by za pomoci frazeologizmu mohl znít např.: *„Shromáždit své vojsko kolem vlajky v zásadě*[213] *není nijak složité“.* Tento překlad by tím podléhal úpné ekvivalenci, ale otázkou je, zda by byl výstižnější než překlad, který zde zvolil překladatel.

[212] Heřman, K, Blažejová, M., Goldhahn, H.: 2010: A-L: 797
[213] Čermák, F., Hromek, J., Machač: Výrazy neslovesné: 2009: 406

5 ZÁVĚR

V teoretické části jsme popsali teorii překladu a obecné poznatky o překládání. Velkou část jsme věnováli klasifikaci ekvivalence a také různým problémům, které se při překládání mohou objevit. Ve druhé kapitole jsme se zaměřili na frazeologii a její charakteristiku. Nejdříve jsme popsali základní vlastnosti frazémů a poté je klasifikovali na základě terminologie podle Haralda Burgera. V poslední část druhé kapitoly jsme se věnovali typům ekvivalence frazémů podle Helgunde Henschelové, na základě které jsme následně provedli analýzu frazémů v praktické části.

V praktické části jsme provedli kontrastivní analýzu německých a českých frazémů podle stupně ekvivalence, kterou jsme zkoumali na dvou knihách z oblasti populárně naučné literatury. Prvním titulem byla kniha od Cornelie Topf „Körpersprache für freche Frauen“ v češtině „Řeč těla pro ženy“, přeložena Lucií Hessovou. Druhá kniha má název „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ od Klause Schustera, přeložené do češtiny pod názvem „11 manažerských hříchů“ Danielem Helekalem.

Z obou knih jsme vybrali vzorek čítající 35 stran a vyhledali všechny frazémy, které se v něm nacházely. Frazémy jsme vypsali v celých větách, aby bylo možné lépe porozumět jejich smyslu. Nejprve jsme vždy vypsali a očíslovali celé věty ve výchozím jazyce (a), poté v jazyce cílovém (b) a nakonec jsme přidali komentář, ve kterém jednotlivé frazémy vysvětlujeme a přiřazujeme je jednotlivým druhům ekvivalence, která se člení do čtyř skupin: úplná ekvivalence, částečná ekvivalence, čistě sémantická ekvivalence a nulová ekvivalence. Z tohoto členění se vymykají ty překlady frazémů, které byly z výchozího do cílového jazyka převedeny bez použití frazémů. Tyto překlady by z hlediska frazeologie bylo možné klasifikovat také jako nulově ekvivalentní, my jsme však zvolili označení nefrazeologické ekvivalenty, protože z významového hlediska ve většině případů ekvivalentní jsou. U některých německých frazémů uvádíme i jiné možnosti řešení překladu. Některé frazémy se v textu vyskytly dvakrát, či vícekrát, pokud byl jejich překlad do češtiny naprosto stejný jako v prvním případě, již jsme je znovu neuváděli.

Cíl praktické části spočíval v tom, prozkoumat s jakou frekvencí se objevují frazeologizmy v populárně naučné literatuře a jak si překladatelé poradili s jejich překladem. Nejprve jsme vyhledali a ověřili frazémy, které se vyskytly ve výchozím jazyce a následně jejich překlad do cílového jazyka, kde nás především zajímalo,

jakým způsobem jsou německé frazémy přeloženy. Nakonec jsme ke každému německému frazému a jeho překladu do češtiny přidali komentář, ve kterém jsme, pokud to bylo možné, určili stupeň frzeologické ekvivalence.

Z analýzy první knihy od Cornelie Topf „Körpersprache für freche Frauen“ v češtině „Řeč těla pro ženy“ vyšlo následující: na prvních 35 stranách se nachází celkem 41 frazémů. Největší skupinu z nich tvoří s počtem 21 (52%) nefrazeologické překlady. Již menší skupinu s počtem 11 (27%) frazémů představuje úplná ekvivalence. 5 (12%) frazémů poté tvoří skupinu částečné ekvivalence a za ní následuje čistě sémantická ekvivalence s počtem 3 (7%) frazémů. Poslední a také nejmenší skupinu, reprezentuje překlad 1 (2%) něměckého frazému nulovou ekvivalencí.

Graf 1: Procentuální poměr úplné, částečné, nulové, čistě sémantické ekvivalence a nefrazeologických překladů vzorku knihy „Körpersprache für freche Frauen“

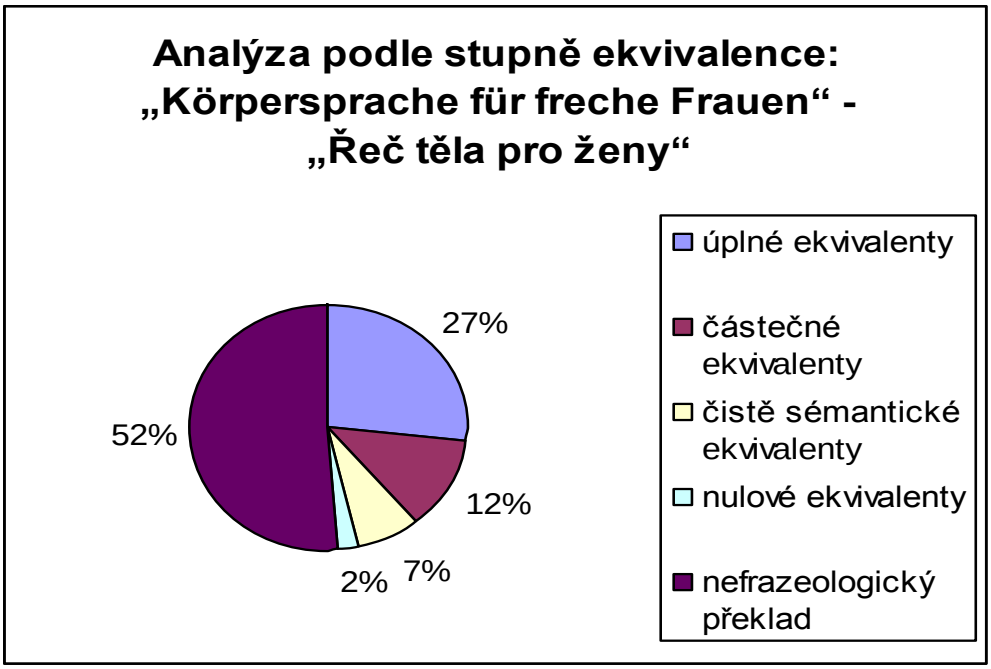

Z analýzy vzorku druhé knihy „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“ od Klause Schustera, přeložené do češtiny pod názvem „11 manažerských hříchů“, ve které se nachází celkem 52 frazémů vyplývá, že nejpočetnější skupinu 19 (37%) zaujímají nefrazeologické překlady. Druhou skupinu s počtem 11 (21%) frazémů reprezentuje úplná ekvivalence. O něco menší skupinu 10 (19%) frazémů

tvoří čistě sémantická ekvivalence a za ní následuje částečná ekvivalence s počtem 8 (15%). Nejmenší skupinu představuje nulová ekvivalence, kterou byly do češtiny přeloženy pouze 4 (8%) německé frazémy.

Graf 2: Procentuální poměr úplné, částečné, nulové, čistě sémantické ekvivalence a nefrazeologických překladů vzorku knihy „11 Managementsünden, die Sie vermeiden sollten“

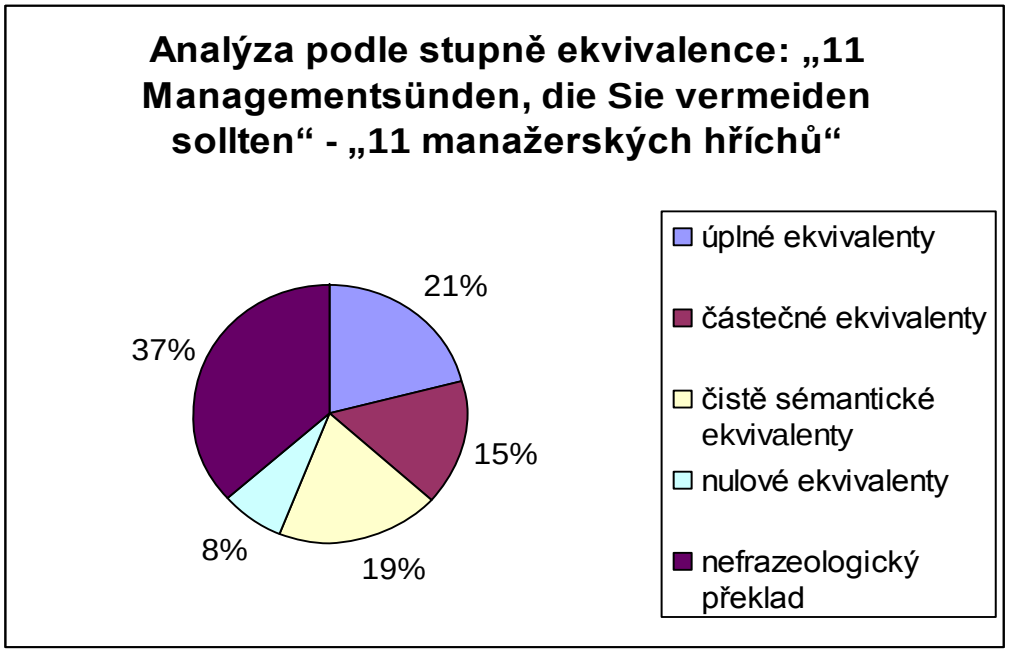

Výsledky ze vzorků obou knih jsou velice podobné, nejvyšší zastoupení mají nefrazeologické překlady a poté úplné ekvivalenty. Zastoupení částečné a čistě sémantické ekvivalence se však liší. V první knize zaujímá třetí nejvyšší počet přeložených frazémů částečná ekvivalence, zatímco v druhé knize ekvivalence čistě sémantická. Nejmenší skupinu překladů poté reprezentuje u obou knih nulová ekvivalence.

Z obou zkoumaných vzorků předsatvují největší skupinu nefrazeologické překlady s celkovým počtem 40 (43%). Druhou nejpočetnější skupinu tvoří úplná ekvivalence s celkem 22 (24%) frazémy. Částečné a čistě sémantické ekvivalenty mají s počtem 13 (14%) v celkové analýze naprosto stejné zastoupení. Nejméně početnou skupinu potom zaujímá nulová ekvivalence s 5 (5%) frazémy.

Graf 3: Celkový procentuální poměr úplné, částečné, nulové, čistě sémantické ekvivalence a nefrazeologických překladů.

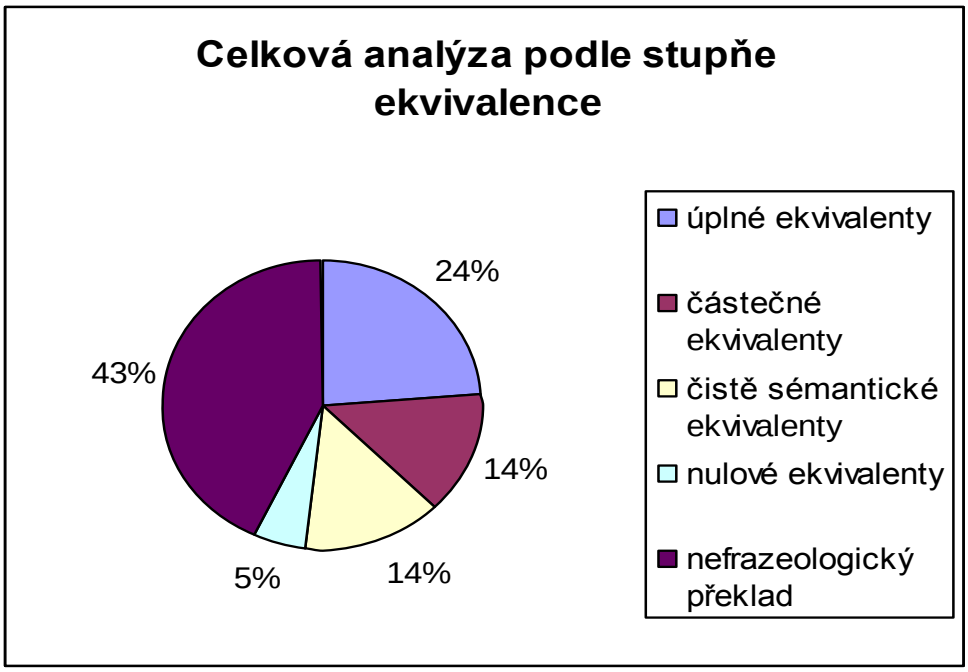

Z tohoto výzkumu vyplývá, že se v obou německých knihách z oblasti populárně naučné literatury nachází velké množství frazémů. V cílovém jazyce je počet překladů za pomoci frazému o mnoho nižší, což dokazuje nejpočetnější skupina nefrazeologických překladů, která činí (43%) všech přeložených německých frazémů. Zároveň se tím potvrzuje teze, že v češtině se vyskytuje méně frazémů než v němčině, a že mnoho německých frazémů tak nemá v češtině frazeologický ekvivalent. V mnoha případech nefrazeologických překladů se sice naskýtá možnost jiného řešení překladu za pomoci frazému, který by byl buď úplně, částečně, či čistě sémanticky ekvivalentní. Otázkou ovšem zůstává, jestli by byl překlad za pomoci frazému vždy tím nejvhodnějším řešením. Zajímavá je také druhá největší skupina úplné ekvivalence, ačkoliv tvoří mnohem menší skupinu (24%), než nefrazeologické překlady, je zřejmé, že se mnoho frazémů v obou jazycích naprosto shoduje. Zřejmě je to dáno společnou minulostí obou zemí a bylo by zajímavé se tomuto tématu dále věnovat.

Oba překladatelé si s překladem frazémů poradili vcelku dobře, ačkoliv bylo v mnoha případech možné zvolit i vhodnější řešení překladu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

Topf, Cornelia. *Körpersprache für freche Frauen. Sicher und selbstbewusst auftreten im Beruf.* München: FinanzBuch Verlag GmbH, 2005. ISBN: 978-3636012531

Topf, Cornelia. Hessová, Lucie. *Řeč těla pro ženy. Jak působit jistě a sebevědomě.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN: 978-80-247-2806-3

Schuster, Klaus. *11 Managementsünden die Sie vermeiden sollten.* München: FinanzBuch Verlag GmbH, 2009. ISBN: 978-3868810387

Schuster, Klaus. Helekal, Daniel. *11 Manažerských hříchů. Jak se manažeři připravují o kariéru, rozum, partnery a zábavu.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN: 978-80-247-3456-9

Sekundární literatura

Levý, Jiří. *Umění překladu.* Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN: 80-237-3539-X

Krijtová, Olga. *Pozvání k překladatelské praxi.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN: 80-7184-215-X

Kufnerová, Zlata a spol. *Překládání a čeština.* Praha: H & H, 1994. ISBN: 80-85787-14-8

Kufnerová, Zlata. *Čtení o překládání.* Praha: H & H, 2009. ISBN: 978-80-7319-088-0

Čermák, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná.* Praha: Karolinum, 2007. ISBN: 978-80-246-1371-0

Hrehovčík, Teodor. *Překladatelské minimum.* Bratislava: IRIS, 2006: ISBN: 80-89256-02-3

Hönig, Hans G. / Kußmaul, Paul. *Strategie der Übersetzung.: Ein Lehr- und Arbeitsbuch.* Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1991: ISBN: 3-87808-586-9

Burger, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2007. ISBN: 978-3-503-09812-5

Fleischer, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartsprache.* Tübingen: Max Niemeyer, 1997. ISBN: 3-484-73032-3.

Čermák, František; Hronek, Jiří; Machač, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, 1. Přirovnání.* Praha: Leda, 2009. ISBN: 978-80-7335-215-8.

Čermák, František; Hronek, Jiří; Machač, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, 2. Výrazy neslovesné.* Praha: Leda, 2009. ISBN: 978-80-7335-215-8.

Čermák, František; Hronek, Jiří; Machač, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, 3. Výrazy slovesné.* Praha: Leda, 2009. ISBN: 978-80-7335-215-8.

Čermák, František; Hronek, Jiří; Machač, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, 4. Výrazy větné.* Praha: Leda, 2009. ISBN: 978-80-7335-215-8.

Heřman, Karel; Blažejová, Markéta; Goldhahn, Helge. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen. A-L.* Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN: 978-80-7400-175-8.

Heřman, Karel; Blažejová, Markéta; Goldhahn, Helge. *Deutsch-tschechisches*

Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen. M-Z. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN: 978-80-7400-175-8.

Schemann, Hans. *Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung, 1993. ISBN: 3-12-517780-4

Elektronické zdroje

Hana Bergerová:
http://frazeologie.ujepurkyne.com/VS_teil01_ger.asp

Wilhelm Busch:
http://www.wilhelm-busch-seiten.de/werke/zitate2.html

Redensarten:
http://www.redensarten-index.de